

16+

Сяброўства
і праўда жыцця
стар. 6-7

Першацвет:
парасткі сілы
стар. 10

Барыс Луцэнка.
Памяць пра легенду
стар. 13

Трыумф айчыннай кнігі

Калаж Кастуся Дробава.

Кнігі — пераможцы Нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі».

Пераможцаў нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі» ўзнагародзілі падчас XXVII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу. Урачыстая цырымонія 59-га конкурсу падвяла вынікі айчыннага кнігавыдання за 2019 год. Найлепшыя выдавецкія праекты вызначылі ў 17 намінацыях, тэматычных, спецыяльных і персанальных. Трыумфатар — найлепшая кніга — традыцыйна атрымлівае Гран-пры конкурсу.

Міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Аляксандр Карлюкевіч зазначыў: «Хочацца, каб конкурс жыў і надалей, каб павялічвалася колькасць узнагарод. А самае галоўнае — каб меркаванні экспертаў і журы ды праца саміх выдаўцоў, дызайнераў, мастакоў, графікаў высока ацэньваліся чытачамі».

Працяг на стар. 4 ►

«ЛіМ»-акцэнт

Нарада. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка чакае ад дзяржаўных СМІ больш вастрыні, апэратыўнасці і ўласнага кантэнту. Гэтыя і многія іншыя пытанні абмяркоўваліся падчас нарады з кіраўнікамі вядучых дзяржаўных сродкаў масавай інфармацыі. Кіраўнік дзяржавы арыентуе дзяржаўныя СМІ на сумленную і аб'ектыўную размову з аўдыторыяй, каб у няпростых умовах інфармацыйнага поля ўтрымаць увагу гледачоў, чытачоў і слухачоў. Таленавіты журналіст, упэўнены Прэзідэнт, можа і павінен быць лідарам грамадскай думкі. Для таго каб процістаяць новым рызыкам, выклікам і пагрозам, якія існуюць у свеце, крыху менш як год таму распрацавана і прынята Канцэпцыя інфармацыйнай бяспекі Беларусі. «Не ведаю, наколькі яна эфектыўная. Вам больш відаць. Але гэта першы сур'ёзны крок да выпрацоўкі стратэгіі нашай інфармацыйнай бяспекі», — адзначыў Кіраўнік дзяржавы.

Калегія. Дзякуючы нацыянальным СМІ ўмацоўваецца імідж Беларусі ў свеце. Такое меркаванне на пасяджэнні выніковай калегіі Міністэрства інфармацыі выказаў намеснік прэм'ер-міністра Ігар Петрышэнка. «Нацыянальны рынак масмедыя развіваецца ў адпаведнасці з сучаснымі рэаліямі, адкрытую і паслядоўную пазіцыю Беларусі чуюць у свеце», — адзначыў Ігар Петрышэнка. «Гэтакі садзейнічае і поспехі Міністэрства інфармацыі ў арганізацыі і асвятленні розных значных мерапрыемстваў рэспубліканскага і міжнароднага ўзроўню», — лічыць віцэ-прэм'ер. Ігар Петрышэнка абазначыў задачы, якія сёння стаяць перад дзяржаўнымі СМІ, паведамляе БелТА. Трэба ведаць сваю аўдыторыю, яе запатрабаванні, а потым ужо будаваць тактычныя планы і выпрацоўваць стратэгіі, упэўнены віцэ-прэм'ер.

Супрацоўніцтва. Падчас XXVII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу адбылося падпісанне мемарандума паміж Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь і Расійскім Федэральным агенцтвам па друку і масавых камунікацыях. Рашэнне прынята з мэтай актывізацыі прэзентацыі дасягненняў абедзвюх краін у сферы кнігавыдання на міжнародных культурных пляцоўках, а таксама з мэтай больш цеснага ўзаемадзеяння ў гуманітарнай галіне ў межах Саюзнай дзяржавы. Мемарандум прадугледжвае, што Расійская Федэрацыя і Рэспубліка Беларусь у 2020 годзе сумесна выступіць у якасці Ганаровага гасця на Міжнародных кніжных кірмашах у Абу-Дабі (ААЭ, 15—21 красавіка) і ў Сеуле (Рэспубліка Карэя, 24—28 чэрвеня).

Спадчына. Беларускі дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей за 2019 год папоўніўся 16 аб'ектамі спадчыны. Такая інфармацыя прагучала падчас пасяджэння падагульнальнай калегіі Міністэрства культуры. У снежнай палескі абрад «Юр'ёўскі карагод» папоўніў Спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны ЮНЕСКА. Сёлета плануецца ўключыць элемент «Лясное бортніцтва Беларусі і Польшчы». Яшчэ адна намінацыя — «Беларускія мастацкія практыкі саломаліцення». На месцах прыкметна актывізавалася работа па правядзенні культурных мерапрыемстваў, заснаваных на мясцовым унікальным матэрыяле. Прыклад таму — Будслаўскі фэст, унесены ў 2018 годзе ў Спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны чалавецтва і ўпершыню праведзены ў Мядзельскім раёне пад эгідай ЮНЕСКА.

Конкурс. У Полацку аб'яўлены III Міжнародны адкрыты літаратурны конкурс «Цэнтр Еўропы — 2020», паведамляе БелТА. Да ўдзелу запрашаюцца аўтары з розных краін, якія пішуць на рускай і беларускай мовах. Свае творы яны могуць прадставіць у намінацыях «Паэзія», «Малая проза», «Мастацкі пераклад», «75-годдзе Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне», «Мовай Янкі Купалы і Якуба Коласа». Заяўкі на ўдзел і работы аўтараў павінны адправіць да 20 красавіка. Конкурс праводзіцца раз у два гады. У 2018 годзе творы даслалі 215 удзельнікаў з 12 краін свету. Арганізатар конкурсу — Полацкая раённая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма, гарадская літаратурная студыя «Цэнтр Еўропы» пры падтрымцы Полацкага райвыканкама.

Свята. Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны запрашае 20 лютага на святочную праграму «Змагаюся, веру, люблю...», прысвечаную Дню абаронцаў Айчыны і Узброеных Сіл Беларусі. Перад пачаткам гасці змогуць азнаёміцца са спецыяльнай падборкай матэрыялаў з музейных калекцый «Насценны друк», «Газеты і часопісы», «Плакаты». Тэмы воінскай славы і подзвігаў народа, мужнасці і доблесці абаронцаў Айчыны прадоўжаць сваё гучанне ў музычных творах асноўнай часткі праграмы. Пасля яе заканчэння, распавялі ў музеі, адбудзецца розыгрыш шчаслівых білетаў «Салдат удачы» з уручэннем падарункаў пераможцам.

Афіцыйны падзеі
ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Госці з Нарачы ў Доме літаратара

Важатая з Нацыянальнага дзіцячага адукацыйна-аздараўленчага лагера «Зубраня» пабывалі ў сталічным Доме літаратара напярэдадні пачатку традыцыйнай змены юных кнігалюбаў.

Гэтым разам на Нарач выправіцца вучні 7—8 класаў, якія праявілі цікавасць да кніг, адзначыліся ў вучобе, наведваюць гурткі і клубы чытання. Многія з іх атрымалі рэкамендацыі ад бібліятэк, дзе іх ведаюць як актывістаў. Юных кнігалюбаў чакаюць яркія падзеі ў захапляльным свеце літаратуры.

Звычайна перад пачаткам змены важатая «Зубраняці» наведваюць музеі,

бібліятэкі. Сёлета яны завіталі ў Дом літаратара, пабывалі ў Мемарыяльнай зале СПБ, сустрэліся са старшынёй Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалаем Чаргінцом, які падкрэсліў, што творцы бачаць у важатых памочнікаў у дабрачыннай справе заахвочвання маладога пакалення да сяброўства з кнігай.

Першы намеснік старшыні СПБ Алена Стэльмах спынілася на тэме патрыятызму, любові да радзімы і значыла, што асабліваю ўвагу дзяцей варта звяртаць менавіта на такія творы. Кнігалюб найчасцей пачынаецца з усведамлення сябе маленькім грамадзянінам.

Супрацоўнікі Выдавецкага дома «Звязда» прадставілі гасцям з «Зубраняці» палітру твораў для дзяцей і юнацтва. Многія з кніг толькі што пабачылі свет. І выдавецтва, і аўтары будуць рады пазнаёміць чытачоў з друкаванымі навінкамі.

Пра сваю творчасць для дзяцей расказалі Святлана Быкава і Ірына Карнаухава, якія падарылі ўласныя кнігі з аўтографамі бібліятэцы «Зубраняці», а таксама выказалі спадзяванне сустрэцца з юнымі кнігалюбамі на нарачанскім беразе.

Марыя ЛПЕНЬ

фоташтрых

Фота Кастуся Дробіва.

Старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхась Пазнякоў уручае Ганаду Чарказяну медаль «Максім Багдановіч».

У Доме дружбы адбыўся творчы вечар паэта, празаіка, перакладчыка Ганада Чарказяна. Нядаўна пабачыла свет яго чарговая кніга «Бяжыць жыцця дарога». Падчас імпрэзы творца быў узнагароджаны медалём «Максім Багдановіч», які заснаваны Мінскім гарадскім аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі.

стасункі

Адчуць асалоду кітайскай паэзіі

У межах XXVII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу адбылася прэзентацыя зборнікаў паэзіі «Светлыя знакі: паэты Кітая» ў перакладзе на беларускую мову, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура». Гэтая серыя заснавана ў 2014 годзе і складаецца ўжо з 13 кніг.

Сярод найбольш значных праектаў апошніх гадоў, рэалізаваных «Мастацкай літаратурай» па выданні кітайскай літаратуры, — серыя кніг «Даследаванне кітайскай цывілізацыі», першая кніга ў серыі «Ключавыя канцэпты кітайскай

думкі і культуры». Дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Алесь Бадак распавёў пра сваё судакрананне з кітайскай літаратурай, адзначыўшы высокую інтэлектуальнасць, філасофскую накіраванасць паэзіі Кітая.

Аб працы над стварэннем гэтых выданняў распавялі перакладчык Мікола Мятліцкі і мастак-ілюстратар Каміль Камал. «Паэзія вялікага Кітая нават для нас, філолагаў, стала своеасаблівым адкрыццём. У ёй няма ні кроплі чалавечанавісці. Кітайская паэзія існуе ўжо дваццаць

пятае стагоддзе. Яе пакідалі наступным пакаленням як заповіт жыцця», — распавёў паэт і перакладчык Мікола Мятліцкі.

Доктар мастацтвазнаўства Вольга Бажэнава адзначыла асаблівы сэнс кітайскага паэтычнага слова для Беларусі: «Актуальнасць кітайскай паэзіі для нашай культуры заключаецца ў тым, што яна звяртае да пачуццяў і перажыванняў, вяртае здольнасць атрымліваць асалоду. Кітайская паэзія літаральна насычана гэтым».

Дар'я СМІРНОВА

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

15 лютага — на пасяджэнне аб'яднання «Акорд» пры дзіцячай бібліятэцы № 2 (15.00).

15 лютага — на сустрэчу з Міхасём Пазняковым у межах праекта «Званы гасця» у СШ № 97 (11.00).

17 лютага — на сустрэчу з Міхасём Пазняковым, прысвечаную Дню роднай мовы, у дзіцячую бібліятэку № 10 (12.30).

17 лютага — на сустрэчу з Людмілай Воранавай у СШ № 10 (13.25).

18 лютага — на свята дзіцячай кнігі ў дзіцячую бібліятэку № 2 (10.45).

18 лютага — на сустрэчу з Людмілай Воранавай у СШ № 126 (14.00).

18 лютага — на конкурс чытальнікаў «Зямля мая, ты кніга не прачытана» з удзелам пісьменнікаў у Цэнтр творчасці дзяцей і моладзі «Зорка» (15.00).

18 лютага — на імпрэзу ў клуб творчых жанчын «Спадарыня» пры бібліятэцы № 5 (17.30).

19 лютага — на імпрэзу «Мова — гэта стыль», прымеркаваную да Дня роднай мовы, у дзіцячую бібліятэку № 15 (14.00).

19 лютага — на сустрэчу з Уладзімірам Мазго ў Музычны каледж імя М. І. Глінкі (15.35).

19 лютага — на прэзентацыю кнігі Вольгі Нікіценкі «Сузор'е птушкі» ў літаратурны клуб «Шчырасць» пры бібліятэцы № 22 (16.00).

20 лютага — на адборачны тур гарадскога конкурсу чытальнікаў паэзіі Беларусі ў гімназію № 174 (14.00).

21 лютага — на адборачны тур конкурсу чытальнікаў паэзіі ў гімназію № 35 (14.00).

21 лютага — на сустрэчу з Кацярынай Хадасевіч-Лісавой у дзіцячую бібліятэку № 15 (11.00).

Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

15 лютага — на сустрэчу з Зінаідай Дудзюк, прымеркаваную да Тыдня роднай мовы, у СШ № 17 г. Брэста (11.00).

21 лютага — на ўрачыстае адкрыццё Тыдня беларускай мовы з удзелам пісьменнікаў у Брэсцкую цэнтральную бібліятэку імя А. С. Пушкіна (12.00).

Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

17 лютага — на сустрэчу, прымеркаваную да Дня роднай мовы, з удзелам Міколы Гарбачова і Святланы Якубоўскай у ЦРБ г. Лепеля (14.00).

19 лютага — на імпрэзу, прысвечаную Дню абаронцаў Айчыны, з удзелам Валерыя Марчанкі ў Віцебскі політэхнічны каледж (13.00).

20 лютага — на сустрэчу з Аленай Фядзевай у дзіцячы сад № 100 г. Віцебска (10.00).

Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

15 лютага — на ўрачыстасці, прысвечаныя 80-годдзю ГрДУ імя Я. Купалы, з удзелам Людмілы Кебіч (14.30).

18 лютага — на сустрэчу з Людмілай Кебіч, прысвечаную Дню роднай мовы, у культуры (15.00).

19 лютага — на сустрэчу з Ганнай Скарыжынскай-Савіцкай, прысвечаную Дню роднай мовы, у дзіцячы садок № 31 г. Гродна (10.00).

19 лютага — на сустрэчу з Вікторыяй Смолкай, прысвечаную Дню роднай мовы, у СШ № 35 г. Гродна (14.00).

Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

18 лютага — на імпрэзу «Вялікі чалавек з Малой Багацькаўкі» да дня нараджэння М. Гарэцкага ў інтэрнат № 4 БДСГА (19.00).

20 лютага — на літаратурны марафон «Сэрцам роднага слова краніся», прысвечаны Тыдню роднай мовы, у Магілёўскую абласную бібліятэку імя У. І. Леніна (14.00).

21 лютага — на імпрэзу «Сэрцам роднага слова краніся», прысвечаны Тыдню роднай мовы, з удзелам Наталлі Азаранкі ў Касцюковіцкую ЦРБ імя І. Чыгрынава (11.00).

21 лютага — на вечар «Гучы, роднае слова!» да Дня роднай мовы з удзелам Наталлі Ніканчук і Уладзіміра Уласенкі ў Горацкую раённую бібліятэку імя Я. Гарэцкага (12.00).

21 лютага — на сустрэчу «Слова да роднай зямлі» Алеся Казека з працаўнікамі сацыяльнай сферы Кіраўскага раёна ў ЦРБ (12.00).

21 лютага — на сустрэчу «Сэрца, якое належыць Беларусі» ў ЦРБ (13.30).

21 лютага — на сустрэчу навучэнцаў СШ № 22 г. Магілёва з Марынай Сліўко (12.00).

прэзентацыя

Берасцейская Біблія — веліч духоўнага скарбу

Першай прэзентацыяй на найбольш гучным кніжным мерапрыемстве года — Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўцы — стала прадстаўленне факсімільнага выдання Берасцейскай Бібліі. Гэта самая вялікая і багатая ўпрыгожаная кніга XVI стагоддзя, выдадзеная за сродкі Мікалая Радзівіла Чорнага. Узнаўленне кніжнага помніка 1563 года стала адной з найбольш заўважных культурных падзей 2019 года і было прымеркавана да тысячагоддзя Брэста. Гэтае факсімільнае, апублікаванае Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі, стала самым вялікім у кніжнай гісторыі краіны. Прэзентацыі выдання раней прайшлі ў розных гарадах Беларусі, падчас іншых міжнародных кніжных выставак.

«Мы прэзентуем незвычайную кнігу. Яна неверагодная, нават па памерах — больш за паўтары тысячы старонак, больш за пятнаццаць кілаграмаў вагой. Гэтая кніга, вялікая найперш па змесце. Берасцейская Біблія прайшла праз стагоддзі і вярнулася зноў. Мы маем на мэце вярнуць да сучаснасці помнікі не толькі нашай кніжнай культуры, але і ўсёй еўрапейскай гісторыі», — адзначыў дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Раман Матульскі. Ён паведаміў, што да гэтага часу ў Беларусі не было грунтоўнага даследавання Берасцейскай Бібліі, але цяпер яно з’явілася. Аўтарам манаграфіі, якая даследуе малавядомыя факты стварэння і жыцця знакамітага выдання, стаў Алесь Суша.

У мінулым годзе Нацыянальная бібліятэка Беларусі прэзентавала яшчэ два праекты, звязаныя з Берасцейскай Бібліяй. Гэта камплект рэпрадукцый найбольш яскрава аздобленых

радзіннае

Дзеся мовы

Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі і Саюз пісьменнікаў Беларусі ў межах Тыдня беларускага пісьменства, прысвечанага святкаванню Міжнароднага для роднай мовы, 18 лютага правядуць у Нацыянальнай акадэміі навук сумесную сустрэчу.

Літаратарам цікава даведацца пра меркаванне вучоных наконт сучасных тэндэнцый у роднай мове. Спецыялісты інстытута падрыхтавалі шмат навуковых прац, прысвечаных моўным асаблівасцям айчынных творцаў. Акрамя таго, для пісьменнікаў важна бліжэй пазнаёміцца з багатым арсеналам даведачнай літаратуры, якую выпускае Інстытут мовазнаўства.

Навукоўцы засяродзяць увагу на дыялектных, гістарычных і іншых рэсурсах мовы. Пісьменнікі са свайго боку выкажуць меркаванні наконт эвалюцыі слоўнікавага складу.

І для навукоўцаў, і для пісьменніцкай супольнасці важна, каб сфера ўжывання беларускай мовы пашыралася. Дарэчы, і сярод замежных творцаў ёсць нямала тых, хто жадае, каб іх кнігі былі перакладзены на беларускую мову.

Марыя ЛІПЕНЬ

з нагоды

«Брама» для талентаў адчынена

У Брэсцкага абласнога аддзялення СПБ летась сталася шмат здобыткаў, знаходак і адкрыццяў. Пра гэта сведчыць другі выпуск літаратурна-мастацкага альманаха «Берасцейская скарбніца», пад вокладкай якога сабраны творы пісьменнікаў абласнога аддзялення, маладых перспектывных аўтараў, пераможцаў конкурсаў і ганаровых гасцей.

Багаціц «Берасцейскай скарбніцы» падзелены на 8 раздзелаў. Першы — «Самы лепшы горад на зямлі» — напоўнены вершаванымі і празайчымі творамі. Натхненнем стаў прыгожы і любімы Брэст, міленіум якога ўся краіна адзначыла ў 2019-м.

Два наступныя раздзелы — «Жамчужныя россыпы» і «Іскры з-пад капытоў Пегаса» — прапаноўваюць чытачам шчырыя і праніклівыя радкі, прысвечаныя Радзіме і чытаству навакольнага свету, каханню і гістарычнаму мінуламу, радасці жыцця і светламу смутку.

А «Гасцёўня» знаёміць аматараў прыгожага пісьменства з творцамі з Польшчы і Расіі, сярод іх — Алена Карнеева з Рязані, Алена Шміт з Пяцігорска, Міра Лукша з Беластока, Аляксандр Наўроцкі і Барбара Юркоўская з Варшавы. Самых юных чытачоў зацікавіць раздзел «Дзіцячы гарадоў», дзе сабраны казкі — павучальныя, лясныя і калядныя. Шосты і сёмы раздзелы «Берасцейскай скарбніцы» друкуюць творы пераможцаў

Фота Кастуся Дробава.

Часовая Павераная ЗША ў Беларусі Джэніфер Мур і Пасол Расіі ў Беларусі Дзмітрый Мезенцаў знаёмяцца з Берасцейскай Бібліяй.

старонак кнігі ў арыгінальным памеры, а таксама электроннае выданне, прысвечанае гісторыі і культуры Брэста, у якое ўвайшлі і звесткі пра Берасцейскую Біблію.

Дар’я СМІРНОВА

зваротная сувязь

У эфіры — калейдаскоп

У суботу праграма «Кнігалюбу» канала «Культура» Беларускага радыё прапануе знаёмства з новай кнігай Уладзіміра Сцяпана «Хвалі». А ў нядзелю ў праекце «Запрашаем у кнігарню» — навінкі кніжных выдавецтваў і агляд штотыднёвіка «ЛіМ».

У выхадныя раніцай слухайце радыёкампзіцыю паводле вершаў Валерыя Мараква і Анатоля Вялюгіна. У праграме «Паэзія ХХІ стагоддзя» прагучаць вершы Аляксандра Быкава.

На канале «Культура» штодня рыхтуюцца літаратурна-мастацкія праграмы для прыхільнікаў прозы. З панядзелка да пятніцы ў «Літаратурнай анталогіі» Алег Вінярскі працягвае чытанне другога тома паэмы Мікалая Гоголя «Мёртвыя душы». У праграме «Радыебібліятэка» прагучаць старонкі рамана Кузьмы Чорнага «Зямля» ў выкананні Маргарыты Захарыі. «Літаратурныя гісторыі», якія выходзяць у выхадныя ў вячэрні час, пазнаёмяць з апавяданнямі Алеся Наварыча «Ліса ў тумане» і Роберта Шэклі «Бітва».

Слухайце ў суботу ў праграме «Радыетэатр. Лепшае» спектакль «Зацуканы апостал» па п’есе Андрэя Макаёнка ў пастаноўцы Барыса Луцэнкі. Нядзельным вечарам у перадачы «Радыетэатр плюс» прагучыць працяг радыёпастаноўкі «Кароль Лір» па п’есе Уільяма Шэкспіра.

Госцем праграмы «Суразмоўцы» ў нядзелю стане супрацоўніца Музея Якуба Коласа, праўнучка песняра Васіліна Міцкевіч.

і найлепшых удзельнікаў двух творчых конкурсаў, што былі праведзены абласным аддзяленнем СПБ летась. Тут можна пазнаёміцца з вершамі Геннадзя Аўласенкі і Уладзіміра Цануніна. Абодва аўтары сталі найлепшымі ў I Рэспубліканскім гумарыстычным конкурсе «Папяровы бусел». Падчас абласных конкурсаў для моладзі журы асабліва адзначыла вершы Алены Насковай, Ганны Ігнацук і Наталлі Валюшкі, творы якіх зачароўваюць і пераносяць у свет цёплых і светлых пачуццяў.

Раздзел «Капліца памяці» з адценнем суму. Тут творы аўтараў, якіх з намі больш няма, — Анатоля Шушко і Анатоля Гарая. Апошні раздзел «Берасцейскай скарбніцы» — «Magistra вітае» — прапануе даследчую працу Сяргея Мартынюка «Валькірыі ў германа-скандынаўскай міфапаэтычнай традыцыі». Альманах атрымаўся грунтоўны і разнастайны. Брама ў «Берасцейскую скарбніцу» для таленавітых творцаў адчынена!

Настасся НАРЭЙКА

8 лютага — 210 гадоў з дня нараджэння Івана Хруцкага (1810—1885), жывалісца.

8 лютага — 165 гадоў з дня нараджэння Івана Гласко (1855—1881), публіцыста, дзеяча рэвалюцыйнага руху.

8 лютага 60 гадоў споўнілася Андрэю Душачкіну, заслужанаму артысту Рэспублікі Беларусь.

9 лютага — 90 гадоў з дня нараджэння Валянціна Тараса (1930—2009), перакладчыка, паэта, пражаніка.

11 лютага — 100 гадоў з дня нараджэння Дзмітрыя Рудзько (1920—1998), цымбаліста, заслужанага артыста БССР.

11 лютага — 85 гадоў з дня нараджэння Міколы Кусянкова (1935—2004), паэта, пражаніка.

11 лютага 75-гадовы юбілей адсвяткавала Радаслава Аладава, музыказнаўца, педагог.

13 лютага — 315 гадоў з дня нараджэння Францішкі Уршулі Радзівіл (1705—1753), асветніцы, пісьменніцы, драматурга.

13 лютага 60-годдзе адзначыў Юрый Хілько, графік, педагог.

14 лютага — 115 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Дзядзюшкі (1905—1973), рэжысёра, народнага артыста СССР.

14 лютага — 85 гадоў з дня нараджэння Эмы Грамыкі (Пугачовай) (1935—2015), мастацтвазнаўцы, жывалісца.

14 лютага — 60 гадоў з дня нараджэння Алы Канапелькі (1960—2015), паэтэсы, перакладчыцы.

«ЛіМ»-люстэрка

Дні культуры Беларусі ў 2020 годзе пройдуць у Амане, Казахстане, Расіі і Украіне, перадае БелТА. Міністр культуры Беларусі Юрый Бондар на выніковай калегіі ведамства падкрэсліў, што Дні культуры Беларусі ў Кіеве стануць доўгачаканай падзеяй: перамавы аб іх правядзенні вяліся каля двух гадоў. «Мы атрымалі станоўчы адказ. Плануем правесці Дні культуры восенню 2020 года», — расказаў Юрый Бондар. Па яго словах, шмат яскравых падзей чакаецца і ў мастацкім жыцці Беларусі. Сярод іх — 100-годдзе Купалаўскага тэатра і 100-годдзе творчага аб’яднання «УНОВИС», дзякуючы якому наша краіна лічыцца адной з родапачынальных сусветнага мастацкага авангарда.

Беларускія музыканты выправіліся ў гастролны тур сусветна вядомага кампазітара Ханса Цымера. У маштабным туры The World of Hans Zimmer прымаюць удзел 60 музыкантаў аркестра Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі, паведамляецца ў матэрыяле агенцтва «Мінск-Навіны». У праграме сем выступленняў: у Расіі (Масква і Санкт-Пецярбург), Польшчы, Венгрыі, Славакіі, Чэхіі і Фінляндыі. Беларускія музыканты не ўпершыню выконваюць музыку кампазітара. Яны штогод прымаюць удзел у грандыёзных турах, якія праходзяць у гарадах Швейцарыі, Бельгіі, Германіі, Нідэрландаў. Сам нямецкі кампазітар найбольш вядомы творамі, якія напісаў для кіно. Яго музыка гучыць у такіх фільмах, як «Пачатак», «Піраты Карыбскага мора», «Кароль Леў», «Гладыятар», «Цёмны рыцар» і іншых.

Як паведамляе Белтэлерадыёкампанія, «Хронікі Мінскага гета» захаваюць у анімацыйным фармаце. «Беларусьфільм» сумесна з калегамі з Санкт-Пецярбурга рыхтуе дакументальную мультыплікацыю пра падзеі халакосту. Ініцыяваў стварэнне такой стужкі расійскі бок. Гэта першы сумесны праект нашай нацыянальнай кінастудыі і «Ленфільма». Падтрымлівае стварэнне карціны Еўразіаізацкі яўрэйскі кангрэс. Для анімацыйнага фільма «263 ночы» ўжо зроблены рэжысёрскі планёр у 170 сцэн. Мастак Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» Інга Карашкевіч распавядае: «Мы абаліраемся на гістарычныя дакументы і фотаздымкі. Глядзім, што патрабуецца, каб уздзіць вобраз, як апрааналіся людзі ў той час, каб усё адпавядала той рэчаіснасці».

Чарговая, 92-я, цырымонія ўручэння ўзнагарод прэміі Амерыканскай акадэміі кінематаграфічных мастацтваў і навук «Оскар» прайшла ў Лос-Анджэлесе — і зноў без вядучага, паведамляецца на сайце прэміі. Хаакін Фенікс стаў уладальнікам узнагароды за найлепшую мужчынскую ролю першага плана ў стужцы «Джокер», а Рэнэ Зэльвегер — за найлепшую жаночую ў фільме «Джудзі». Найлепшай актрысай другога плана прызнана Лора Дзёрн. Узнагароду за найлепшую мужчынскую ролю другога плана атрымаў Брэд Піт. Трыумфатарам цырымоніі стала паўднёвакарэйская карціна «Паразіты» рэжысёра Пон Чжун Хо, што перамагла ў чатырох намінацыях. Упершыню ў гісторыі «Оскара» ўзнагароды за «Найлепшы фільм» і «Найлепшы замежны фільм» здабыла адна і тая ж стужка. Акрамя таго, «Паразіты» сталі першым замежным фільмам, які перамог у галоўнай намінацыі прэміі.

Бетховен не быў цалкам глухім, калі пісаў Сімфонію № 9, — да такой высновы прыйшоў гісторык музыкі Тэадор Альбрэхт. Як паведамляе РІА «Новости», эксперт правёў даследаванне і высветліў, што нямецкі кампазітар Людвіг ван Бетховен мог чуць у перыяд напісання і падчас прэм’еры Сімфоніі № 9 у 1824 годзе. Тэадор Альбрэхт вывучыў 139 сшыткаў, у якіх занатаваны гутаркі кампазітара з сябрамі з 1818-га да смерці ў 1827 годзе (па распаўсюджаным меркаванні, Бетховен цалкам страціў слых ужо ў 1814 годзе). Гісторык выявіў як мінімум 23 спасылкі, якія пацвярджаюць, што Бетховен літаральна да апошніх дзён крыху чуў левым вухам.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Трыумф айчыннай кнігі

Тэматычная і дызайнерская разнастайнасць сёлетніх пераможцаў уражае. Дарэчы, летась беларуская кніга ўжо неаднаразова адзначалася на шматлікіх міжнародных конкурсах і выстаўках, у тым ліку «Мастацтва кнігі» краін — удзельніц СНД. Па яго выніках айчынныя кнігі атрымалі 20 ўзнагарод, у тым ліку Гран-пры за персанальную трохтомную энцыклапедыю «Янка Купала». За 16 гадоў правядзення міжнароднага спаборніцтва Беларусь па колькасці ўзнагарод займае 1-е месца (151 дыплом, у тым ліку 9 Гран-пры).

Штогод прафесіяналы ў галіне стварэння кнігі, мастацкага афармлення і дызайну вызначаюць найлепшыя выданні. У 59-м конкурсе «Мастацтва кнігі» ўзялі ўдзел 35 выдавецтваў, якія прадставілі 188 кніг. Першапачаткова яны разглядаліся мастацка-экспертнай камісіяй: яна вырашае, што трапіць на суд журы. У яе ўвайшлі член савета Беларускага саюза дызайнераў Валерый Рагалевіч, член Беларускага саюза мастакоў, прафесар Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Валерый Славук, мастакі-графікі і дызайнеры кніг, выдаўцы Дзмітрый Герасімовіч, Аляксандр Кулажанка, Дзяніс Раманюк, Генадзь Мацур, Алена Жданоўская, Надзея Барай, Аляксандр Цароў, Алена Бужынская, Андрэй Макаўцоў. А ў склад журы ўвайшлі Ігар Бузоўскі, намеснік міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь; Раман Матульскі, дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, доктар педагогічных навук, прафесар; Глеб Отчык, старшыня Беларускага саюза мастакоў; Дзмітрый Сурскі, старшыня Беларускага саюза дызайнераў; Валянцін Губарэў, мастак, жывапісец, член Беларускага саюза мастакоў; Дзмітрый Макараў, дырэктар ААТ «Макбел»; Канстанцін Хацяноўскі, дырэктар выдавецтва «Кавалер», член Беларускага саюза мастакоў і Беларускага саюза дызайнераў; Алена Стэльмах, пісьменніца, першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі; Валерый Рагалевіч, старшыня мастацка-экспертнай камісіі конкурсу «Мастацтва кнігі». Старшыня журы — кандыдат мастацтвазнаўства, рэктар Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, ганаровы член Расійскай акадэміі мастацтваў Міхаіл Баразна.

ГРАН-ПРЫ — НАМІНАЦЫЯ «ТРЫУМФ»

Гран-пры з уручэннем дыплама імя Францыска Скарыны, а таксама памятнага знака-сімвала «Вялікі залаты фаліант» сёлета атрымаў выдавец Дзяніс Раманюк за кнігу «Беларусь. Храм і краявід». «Для мяне гэта вялікая нечаканасць, — адзначаў падчас уручэння Дзяніс Раманюк. — Я першы ў краіне прыватны выдавец, які атрымаў гэтую ўзнагароду. Вельмі ўдзячны тым, хто падтрымліваў у стварэнні альбома, дапамагаў, каб атрымаўся ён прыгожым і якасным».

ТЭМАТЫЧНЫЯ НАМІНАЦЫІ

Тэматычныя намінацыі з уручэннем спецыяльнага дыплама і памятнага знака-сімвала «Малы залаты фаліант» распачынае «ЛІТ-фармат» (выданне літаратурна-мастацкага кірунку). Найлепшай прызнана кніга «Востраў» выдавецтва «Мастацкая літаратура». Дыплом першай ступені таксама ў гэтага выдавецтва — за кнігу «Гімн святлу» Ай Ціна, а таксама ў Выдавецкага дома «Беларуская навука» за кнігу «Хадзі, сонейка, да нас...». Дыплом другой ступені — у «Маёй залатой Бенгаліі» «Паліграфкамбіната імя Якуба Коласа».

У намінацыі «Падручнік новага стагоддзя» (выданне вучэбнага кірунку) дыплом першай ступені атрымала выдавецтва «Аверсэв» за серыю кніг «Развіццё маўлення». Дыпламам другой ступені ўзнагароджана «Народная асвета» за выданне «Гісторыя старажытнага свету, 5-ы клас. Частка 1» і другую частку гэтага ж выдання. Таксама дыплом другой ступені атрымала «Вышэйшая школа» за падручнік «Нямецкая мова для 4 класа. У двух частках» з электронным дадаткам. Дыплом пераможца ў гэтай намінацыі не прысуджаўся.

У намінацыі «Фотапогляд» (фотаальбомы, фотакнігі) пераможцаў выдавец Дзяніс Раманюк за кнігу Алены Мікульчык «Смак беларускай кухні». Дыплом першай ступені атрымаў Выдавецкі дом «Звязда» за кнігу Уладзіміра Ліхадзедава «Гродна. Падарожжа ў часе», а таксама за выданні «Місія міласэрнасці. Ілюстрацыйная гісторыя Чырвонага Крыжа ў Беларусі», «Слонім. Падарожжа ў часе». Дыплом другой

ступені ў выдавецтва «Колорград» (кніга «Мінскі запарк»).

Твор Ксеніі Валахановіч «Як цудоўна жыць з хвостом» (выдавецтва «Адкрытая кніга») прызнаны найлепшым у намінацыі «Разам з кнігай мы расцём» (кнігі для дзяцей і юнацтва). Дыплом першай ступені ў «Мастацкай літаратуры» за кнігу «Варыла вячэру варона», а таксама ў «Беларусі» за кнігу «Жырафа і месяц». «Лясны абед» («Беларусь») і серыя кніг «Разумныя казкі для маленькіх» («Кніжны дом») ўзнагароджаны дыпламамі другой ступені.

У намінацыі «Залатыя скрыжалі» (даведачныя і энцыклапедычныя выданні) месца пераможцы атрымала «Паліграфіка» з кнігай «Брэст. 1000. Вытокі, лёс, спадчына». Дыплом першай ступені ў «Беларускай энцыклапедыі імя Петруся Броўкі» за кнігу «Брэст. 1000».

У намінацыі «АРТ-кніга» (выданні па выяўленчым мастацтве, факсімільныя, рэпрэнтныя, бібліяфільскія выданні) перамога ў выдання «Сава Сіўко. Фатограф Любчанскага краю» («Альтіора Форте»). 1-е месца заняла кніга «Анатоль Александровіч», 2-е — «Валерый Славук». Спецыяльным дыпламам журы адзначана кніга «Малюнак пад кніжнай вокладкай» Вольгі Паўлючэнкі. Усе кнігі пабачылі свет у выдавецтве «Беларусь».

«Беларускі біятлон. 60 год» (выдавецтва «Адукацыя і выхаванне») — пераможца ў намінацыі «Эўрыка» (навуковыя, навукова-папулярныя выданні). Дыплом першай ступені ўручаны выдавецтву «Вышэйшая школа» за кнігу «Гісторыя, што ажыла ў кадры. Беларускі кіналетпіс: выпрабаванне часам».

Старшыня журы Міхаіл Баразна ўручае Гран-пры пераможцы — выдаўцу Дзянісу Раманюку.

Кніга «Манаства ёсць узыходжанне да Бога», што пабачыла свет у выдавецтве Полацкага Спаса-Ефрасіннеўскага манастыра, стала найлепшай у намінацыі «Духоўнасць» (кнігі навукова-асветнага кірунку). Дыпламам першай ступені адзначаны выдавецкі дом «Беларуская навука» за кнігу «Беларускі ікананіс XVI — першай паловы XX ст.» Другая ўзнагарода — у кнігі «Каложская царква» («Беларусь»).

СПЕЦЫЯЛЬНЫЯ НАМІНАЦЫІ

Спецыяльныя намінацыі з уручэннем спецыяльнага дыплама і памятнага знака-сімвала «Малы залаты фаліант» прадугледжваюць асаблівыя падзакі: «За ўнёсак у захаванне духоўнай спадчыны» ўзнагароджана Нацыянальная бібліятэка Беларусі за ўзнаўленне кніжнага рарытэта — «Берасцейская Біблія. 1563». 1-е месца ў выдавецтва «Чатыры чвэрці» за выданне «Жывая культура Беларусі: кніга-альбом». 2-е — у «Беларусі» за кнігу «Янка Купала. «Я адплаціў народу, чым моц мая магла...» і ў «Паліграфікі» за кнігу «Брэст маёй памяці: 30-я — 60-я гады XX ст.». Спецыяльным дыпламам журы адзначаны фотаальбом БелТА «Традыцыі суверэннай Беларусі».

У намінацыі «Сцяжынкамі роднага краю» (выданні, прысвечаныя Году малой радзімы) дыплом пераможцы ў кнігі «Дражна. Мая малая радзіма», выдадзенай у «Бяловагруп». 1-е месца заняў выдавецкі дом «Звязда» за кнігі «Тайны Нясвіжскага замка. Вандроўка ўглыб стагоддзяў з Уладзіславам Сыракомлем» і «Мая Радзіма». 2-е месца ў «Паліграфікі» за выданне «Брэсцкая вобласць. Край старажытны, край малады» і ў Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце за серыю кніг «Імя ў гісторыі Беларусі».

У намінацыі «Садружнасць» (сумесныя выдавецкія практы) найлепшым стаў выдавец Зміцер Колас

Фота БелТА.

(кніга «Выбраная паэзія. Міхай Эмінеску»). Дыплом першай ступені — у выданняў «Дзяцінства ў салдацкай пілотцы» і «Юнацтва даўжынёй у вайну» («Бяловагруп»), а таксама ў «Беларускай Энцыклапедыі імя Петруся Броўкі» за кнігу «Бялыніцкі-Біруля. Зноў зацвіла вясна». 2-е месца — у «Аверсэв» за кнігу «Навучанне грамаце. 1-ы клас. Пазакласнае чытанне. Хрэстаматыя».

У намінацыі «У люстэрку часу» (кнігі, выдадзеныя па замове) найлепшай стала кніга «Летапіс стагоддзя. Органы юстыцыі Рэспублікі Беларусь» («Паліграфіка»). Дыплом першай ступені прысуджаны БелТА за кнігу «Мінскі аўтамабільны завод — 75 год. Гонар зямлі беларускай». Дыплом другой ступені — у выдання «Паставы гарадок» («Бяловагруп»).

У намінацыі «Беларусь помніць» (кнігі, выдадзеныя да 75-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў), як і чакалася, перамагла «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі» за кнігі «Нельга забыць. Нельга зразумець. Нельга апраўдаць» і «Беларусь партызанская». Дыплом першай ступені — у «Колорграда» (выданне «Захавальнікі дакументальнай памяці. Гісторыя партызанскага руху»). 2-е месца — у «БелЭН» за кнігу «Маленькія салдаты вялікай вайны».

ПЕРСАНАЛЬНАЯ НАМІНАЦЫЯ «МАЙСТЭРСТВА»

Уручаецца найлепшаму ілюстратару кнігі, найлепшаму дызайнеру кнігі, найлепшаму фотамастаку кнігі (са спецыяльным дыпламам і памятным знакам-сімвалам «Малы залаты фаліант»). Сёлета найлепшым ілюстратарам абраны Уладзімір Даўтала за ілюстрацыі да кнігі «Чарадзейныя пярэсцяны». Найлепшым дызайнерам стаў Уладзімір Лукашык за афармленне кнігі Васіля Гігевіча «Востраў», Алеся Бадака «Развітанне з вечнасцю» і серыю выданняў «Напісанае застаецца». Узнагарода «Найлепшы фотамастак» была ўручана Андрэю Шчукіну за аўтарскія здымкі да кнігі «Смак беларускай кухні». Спецыяльным дыпламам журы «За вялікі асабісты ўнёсак у мастацка-графічную культуру беларускай кнігі» адзначана загадчык рэдакцыі мастацка-графічнага афармлення «Мастацкай літаратуры» Надзея Барай.

Мэта конкурсу «Мастацтва кнігі» — вызначэнне найлепшых выдавецкіх праектаў, якія сталі падзей у нацыянальным кнігавыданні. Для выдаўцоў гэта стымул для павышэння мастацкай і паліграфічнай культуры сучаснай беларускай кнігі. Варта ўлічваць расійскія выдавецтвы, кнігі якіх напаўняюць крамы краіны. Яны запатрабаваны і складаюць канкурэнцыю хаця б таму, што ўвесь час друкуюць класіку, прытым не заўсёды ідэальна з пункту гледжання афармлення (выдавецтву галоўнае прадаць, а чытачу — як мага танней купіць, няхай гэта будзе недаўгавечная мяккая вокладка даволі грунтоўнай па аб'ёме кнігі).

Нельга не заўважыць, што журы конкурсу з году ў год змяняецца не вельмі істотна. У гэтым — пэўная адданасць традыцыі, калі найлепшыя выданні выбіраюць менавіта тыя, хто сочыць за кнігавыданнем, заўважае тыя ці іншыя тэндэнцыі, звяртае ўвагу на канкрэтныя праблемы. Ці варта штогод кардынальна змяняць склад мастацка-экспертнай камісіі і журы? А можа, гэта былі б аб'ектыўныя змены, якія б не ўзнімалі пытанняў? Бясспрэчна адно: найпершая ацэнка — ацэнка ад чытача.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Свечка перад вечнаю красой

Біяграфія Аркадзя Моркаўкі «працавала» на тое, каб ён не стаў пэтам. Але ад накіраваньня не сыдзе. У шаснаццаць гадоў (нарадзіўся 26 студзеня 1900 года ў вёсцы Зазер’е, цяпер гэта Пухавіцкі раён) скончыў у Мінску курсы тэлеграфістаў і да 1924 года працаваў па спецыяльнасці на чыгуначнай станцыі «Мінск». Вырасшы ў прадоўжыць вучобу, выбраў прафэсію, таксама далёкую ад «лірыкі», — паступіў у Віцебскі электрамеханічны тэхнікум. Яшчэ праз тры гады стаў студэнтам Беларускага політэхнічнага інстытута. Скончыўшы яго ў 1934 годзе, быў інжынерам на мінскім заводзе «Беларусь», а затым перайшоў у Палату мер і вагі. Паралельна працаваў ва Усеагульным энергетычным таварыстве. У Вялікую Айчынную вайну — удзельнік мінскага антыфашысцкага падполля: рабіў капсулы для мін і снарадаў. Пасля вызвалення Мінска ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў вярнуўся ў Палату мер і вагі. Адначасова выкладаў на родным яму энергетычным факультэце політэхнічнага інстытута. Памёр рана, 24 красавіка 1957 года.

Паэзію ён не проста палюбіў. Стаў пэтам. Хоць, на жаль, ведаюць пра яго нямногія. Хораша заявіўшы аб сабе ў пачатку 20-х гадоў мінулага стагоддзя, у 30-я, па сутнасці, змоўк. Па складзе свайго творчага даравання застаўся «ціхім» лірыкам, пісаць на патрэбу дня не хацеў. У вайну ж пісаў шмат, але для сябе. Пасля вызвалення, як і многім, давялося выжываць. Дый сумненні адольвалі: а ці варта штосьці прапаноўваць у друк, калі ўзрост ужо не надта «паэтычны».

Але асноўная прычына ўсё ж у сціпласці Аркадзя Андрэевіча. Стаў аўтарам толькі адной прыжыццёвай кнігі «Дым жыцця» (1928). Другая «Гады, як ветразі» пабачыла свет праз два гады пасля яго смерці. Быў яшчэ і зборнік, сціпла названы «Вершы», у «Бібліятэцы беларускай паэзіі». Кніжка «А ў полі вярба» ў серыі «Спадчына», запланаваная выдавецтвам «Мастацкая літаратура», так і не папоўніла серыю, для якой задумвалася...

Першы твор, дзе яскрава прагучаў паэтычны голас Моркаўкі, — «Я жыў...». Напісаны ён у 1926-м, а адчуванне такое, што сёння. Маштабнасць думкі, сучаснасць моцна знітаваны з мінуўшчынай дагістарычных часоў. Праўда, наокант гэтага ў Рыгора Бярозкіна было іншае меркаванне: «У Моркаўкі той самы Адам звяртаецца да нас ад першай асобы». Аднак сцвярджаць так, памойму, — звужаць аўтарскую задуму. Прысутнасць лірычнага героя ў дагістарычным часе — лішні доказ, наколькі ў жыцці чалавецтва ўсё пераплецена і якая глыбінная сутнасць самога быцця, а кожны лёс — гэта маленькае звяно ў ланцугу бясконцасці:

Мільёны год таму назад я жыў...
Яшчэ зямля, ад сонца адарваўшыся,
У згоду лёсу астывала,
Як след на попеле мой вырысы лажыў,
І зорка ў сэрцы нахавала...

Успамінаецца куляшоўскае: «Мільёны лёсаў змешаны ў маім...» Але ж Аркадзь Куляшоў — гэта сучасная паэзія, абсягі якой настолькі пашырыліся, аб чым паэты ў 20-я гады і падумаць не маглі. А. Моркаўка, як бачым, свой час абганяў. Ішоў наперадзе яго на некалькі дзесяцігоддзяў. А хіба верш «^{xxx} Паў на калені дзень...» не сучасны:

Паў на калені дзень...
Як шэпты ціхіх лоз,
Узнятыя растаць, пыліцца у вадзе, —
З душы трывожнае
з трывогай дня сплыло...
А Млечны Шлях заве...
Паў на калені дзень...

«Прыверваючы» на сябе зорную прастору, лірычны герой імкнецца суаднесці яе з паўсядзённай рэальнасцю: «Прастору любоў на свет, як Млечны Шлях прасцёр». З гэтага шэрагу і такія радкі:

Прывулілася маўкліва
да зямляе зямліцы
Ноч грудзьмі... а ў бяздонні сінім —
зоры чараўніцы.
У бяздонні сінім зоры заскакалі,
мільганулі,
Думкі ж недзе пад дугою
ў акіяне патанулі...
(«^{xxx} Прывулілася маўкліва...»)

Паэзію Аркадзя Моркаўкі любілі Янка Купала, Цішка Гартны... Не мог не падабацца ім і верш «^{xxx} Срэбнай казкай сад...». Гэта — адзін з найлепшых яго твораў. А напісаны ж у 28-гадовым узросце:

Срэбнай казкай сад у снежны стыне,
Дрэвы шэпчуць у глыбокім сне.
Грузка шэрань лапамі сваімі
Звісла ў снег.

Кволым шклом абложаны галінкі, —
У налях закутыя вятры...
Сны пра сонца, пра снапы, дажынкі,
Вецер, вецер, не сатры!

Тонка адчуты і перададзены настрой чалавека ў зімовую часіну. А яшчэ навідавоку еднасць лірычнага героя з усёй прыродай. Настолькі трывалая, знітаваная, што немагчыма цалкам аддзяліць іх адно ад аднаго:

Сніцца дрэвам...
А мо сэрцу сніцца
Строма жыцця, дзеён інакшых даль,
Сонца поўдня, васьлікі у жыцце
І зямля ў садах.

Разумеў, што яго «ціхая» лірыка не гучыць ва ўнісон з палітычнай траскатнёй, таму і мусіў адысці ад паэзіі. Амаль дзесяць гадоў бадай нічога не пісаў.

Падзеяй, якая ізноў падштурхнула А. Моркаўку да творчасці, стала Вялікая Айчынная вайна. Вершы перыяду акупацыі — творы не ваенныя, а антываенныя. Ён паказваў пакуты народа. Не як фізічны стан, а як душэўны.

Яго тагачасная паэзія — філасофскага кшталту. Гэта роздум аўтара, у якім ён не абмяжоўваецца зямнымі праблемамі, а сягае ў паднябессе, да касмічных высяў. Тое, што здарылася, паэт успрымаў як з’яву глабальную. Бачыў у гэтым нейкую накіраванасць, фатальную непазбежнасць. Пацвярджэнне — верш «Вока суровае...». Відаць, даваўся ён напроста і, хутчэй за ўсё, нараджаўся бяссоннай ноччу, калі асабліва востра адчуваўся боль. Не, не за сябе, а за свой народ, за Беларусь. І хоць яна не згадваецца,

сумнення няма — верш менавіта пра яе ў час самых суровых выпрабаванняў:

Вока суровае поглядам жорсткім
Сочыць за намі аднекуль.
Змоўкніце, людзі, абшары і вёскі,
Станьце, крыніцы і рэкі.

Станьце, спыніцеся... Сёння між намі
Нехта нябачны блудзіць,
Сведчыць магіламі, кажа званамі:
Выйсця няма і не будзе.

Боль над зямлёю ходзіць, як хмары,
Болей напружаны жылкі.
Што ж, яшчэ будуць жывыя ахвары —
Ёсць жа чужыя памылкі.

Апошні радок гучыць шматзначна. Што меў на ўвазе паэт, можна здагадацца. Калі ж згадаць, што дзесяць гадоў ён маўчаў, «замкнуўшыся» ў сабе, то, відаць, многае. У тым ліку і звязанае з даваеннымі супярэчнасцямі, пісаць пра якія нельга было. Супрацоўнічаць з выданнямі, якія выпускалі па-беларуску акупацыйныя ўлады, сумленне не дазваляла. Хіба мог ён, падпольшчык, дазволіць сабе такое? Разумеў, што наўрад ці ўдасца надрукаваць гэта і пасля вызвалення ад фашысцкай наваль. Адштурхоўваўся ад перажытага, глядзеў на ўвесь шлях, пройдзены беларускім народам, на яго шматпакутную гісторыю. Пры гэтым карыстаўся і фальклорнымі матывамі, што яшчэ больш узмацняла відавочнасць менавіта народнага ўспрымання і рэчаіснасці, і мінулага:

Горда па зорнаму шляху
Лебедзі ноччу плылі.
Іх палічылі з-за гмахаў
Рукі апаленых лін.

Лічачы птахаў, угору
Крыўду узнеслі да хмар.
Падала зорамі гора —
Наш гістарычны ўладар.
(«^{xxx} Горда па зорнаму шляху...»)

Наўрад ці знойдзеш яшчэ ў каго-небудзь з паэтаў (нават у сучаснікаў) нешта падобнае: «гора — наш гістарычны ўладар!» Цяжка адшукаць і гэткае ўсведамленне асабістай маральнай віны, як ў вершы А. Моркаўкі «^{xxx} Багіня — цудоўная Муза...»:

Багіня — цудоўная Муза —
любіла палі Беларусі,
Любіла іхляныя азёры
і рокаты рэха ў бары.
Ды ж неек у полі лёс цёмны
змоўкнуць прымусіў,
Ды лёс кулямётамі загаварыў.

Ой сумна!.. Балюча мне й сумна...
як быццам і я вінаваты,
Што сціхнула рэчка у лесе,
што Муза у полі маўчыць...
Багіня, ўваскросі!..
Прыйдзі ў нашы хмурныя хаты,
Ружоваю раніцай стань уначы!

А «цудоўная Муза» не пакідала яго ні на імгненне. Нават у самыя цяжкія моманты, калі наперадзе было яшчэ столькі няпэўнасці. Нават калі бачыў смерць і слёзы, рабіў запалы для мін і снарадаў, паэт не мог забыць аб цудадзейнай сіле характа, якое жывіла душу. І надавала ўпэўненасці:

Зораў чыстых
і дрыжачых залатых сеці звiслi
Над абшарам, над сумленнем,
над празрыстаю расой.
У руцэ сваёй спакойна
васкавую свечку сцісні,
Каб паставіць, запаліўшы,
перад вечнай красой.

Упэўненасцю ў непазбежнай перамозе прасякнуты верш «^{xxx} На шляху гадоў стаіць майстэрня...», што па змесце сваім блізка да прытчы:

На шляху гадоў стаіць майстэрня.
І куды каваль жалеза-слова.
Кавалёва песня не ачэрніць,
Не абмане песня кавалёва.

Кавалёвы рукі не прысталі,
Што б ні стала — будзе перамога!
І дарога ў край са шкла і сталі —
Самая шчаслівая дарога.

Гэты верш усё ж трапіў на старонкі зборніка ў «Бібліятэцы беларускай паэзіі». Іншыя, напісаныя ў ваенныя гады, прыйшлі да чытача толькі ў 1989 годзе (падборка «Выходжу з паходняю веры», публікацыя Міколы Мішчанчука ў часопісе «Полымя», № 4). Надрукаваны і нямногія пасляваенныя творы. У рукапісах засталіся чатыры закончаныя і адна незакончаная паэмы.

Талент яго да апошняга дня не страціў сваіх мажлівасцей, і хоць раскрываўся запаволена, вершы нараджаліся арыгінальнымі, касмічнымі. Паэту ўдалося спасцігнуць саму сутнасць усяго жывога ў Сусвеце, адчуць заканамернасць усяго, што адбываецца, а чалавека і чалавецтва ўбачыць часцінкай несупынных працэсаў, якія праходзяць па адным ім вядомых законах:

Паэзію ён не проста палюбіў. Стаў пэтам. Хоць, на жаль, ведаюць пра яго нямногія. Хораша заявіўшы аб сабе ў пачатку 20-х гадоў мінулага стагоддзя, у 30-я, па сутнасці, змоўк. Па складзе свайго творчага даравання застаўся «ціхім» лірыкам, пісаць на патрэбу дня не хацеў. У вайну ж пісаў шмат, але для сябе. Пасля вызвалення, як і многім, давялося выжываць. Дый сумненні адольвалі: а ці варта штосьці прапаноўваць у друк, калі ўзрост ужо не надта «паэтычны».

І зорны рой, і кожны атам,
І плынь няспынная гадзін —
Усё ў бясконцасці узнята
Сляпою воляй дзікіх сіл.

У дзікай прорве акіянаў,
Віроў міжзорных і азёр
Бушуе безліч сіл, сабраных
Для утварэння новых зор.

Закон адзіны і няўхільны:
Усім няспынны творчы дух.
Таму на камені і гліне
Ляжыць і наш агністы круг.

Верш «^{xxx} Маладымі прагнымі вачыма...», напісаны ў 1954 годзе, — нібы падагульненне пройдзенага шляху. Жыццёвага, творчага. І як надзея на паразуменне з тымі, хто сустрэнецца з яго творами праз шмат гадоў:

Не судзі мяне, суддзя суровы,
Мой далёкі, мой сапраўдны друг:
Нечакана патухала слова,
Нечакана разрываўся круг.

Чорнай бурай наляталі войны...
Па крывавай сцежцы йшлі гады...
А засцелюць абрусы для роўных,
Дык здалёк пакліч мяне тады.

Паэзія Аркадзя Моркаўкі вартая ўвагі і павагі. Той, хто ўпершыню сустрэнецца з ёю, перажыве радасныя, шчаслівыя хвіліны. А хто паспеў яе палюбіць, стаў духоўна багацейшы.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

«Давайце больш гаварыць адно з адным...»

Міжнародны сімпозіум «Пісьменнік і час» ужо шосты раз сабраў літаратараў з розных краін падчас Мінскай міжнароднай выстаўкі-кірмашу. Паэты, празаікі, перакладчыкі, журналісты, літаратуразнаўцы, прадстаўнікі музеяў і грамадскія дзеячы з 20 краін распавялі пра сваё бачанне літаратуры як складніка міжнацыянальнага культурнага дыялогу. У прывітальным слове міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Аляксандр Карлюкевіч падкрэсліў: «Сімпозіум становіцца пляцоўкай, якая зацвярджае адно добрае слова, што гучыць па ўсёй Беларусі, на самых вялікіх форумах, з вуснаў кіраўніка нашай краіны, — гэта пляцоўка міралюбнасці, пляцоўка добра-суседства. Наш народ ведае цану міру. Многія пакаленні людзей, якія жылі ў самых драматычных перыядах, нагадваюць нам пра тое, што найвялікшая каштоўнасць чалавека — магчымасць жыць у міры».

Публіцыст, намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Наш современник», сакратар Саюза пісьменнікаў Расіі Аляксандр КАЗІНЦАЎ:

— Цяпер літаратура перажывае не самыя лепшыя часы, і тое, што ў Беларусі на дзяржаўным узроўні яе падтрымліваюць, — вельмі істотна. У Расіі за апошнія гады шмат вартых твораў пайшло з жыцця. Некаторыя сапраўды цікавыя пісьменнікі працягваюць пісаць, але яны пасталелі і паўтараюць сваю творчасць — іх творы не выклікаюць тых пачуццяў, як 10—20 гадоў таму. Больш маладыя і таленавітыя сыходзяць у палітыку, якая адкрывае для іх значна шырэйшыя перспектывы, чым літаратура. Наш абавязак — шукаць новае пакаленне пісьменнікаў. Прычына заняпаду сённяшняй літаратуры таксама ў тым, што пісьменнік — на-стаўнік жыцця. Не таму, што ён любіць вучыць, а таму, што выказваецца ўголас: гаворыць пра дабро і аддзяляе яго ад зла, уносіць прыгажосць і звяртае пачварнае. Пісьменнік прамаўляе на ўсю краіну, на ўвесь свет і воляй-

не павінен. Сапраўдны творца жыве старонкамі рукапісаў. Яго задача як прафесіянала — ствараць, але апошнім часам выконваць гэтую ролю становіцца ўсё складаней, асабліва з-за вялізнага ўплыву сродкаў масавай інфармацыі. Палесцінскі пісьменнік часта ўвогуле пазбаўлены магчымасці пісаць ці разважаць пра тое, што дыктуюць яго сэрца і розум. Таму галоўнае — не дапусціць аднапалярнай сістэмы ў свеце, каб аўтар у любой краіне без нейкага загаду мог пісаць пра тое, што яго хвалюе, што непакоіць людзей вакол яго.

Пісьменніца, журналістка, кіраўнік дабрачыннага фонду падтрымкі пацярпелым ад аварыі на ЧАЭС Хайке ЗАБЕЛЬ (Германія):

— Нам варта перастаць думаць стэрэатыпамі, з імі далёка не пойдзеш. Ды і каму хочацца быць, як усе? Было б так проста, калі б атрымалася размясціць людзей па скрынках паводле нейкіх характарыстык адпаведна месцам нараджэння: тыповы беларус ці тыповы немец... Стэрэатыпы дапамагаюць бачыць свет проста, не вельмі разважаючы пра яго. Некаторыя нават лічаць, што ведаюць пра іншага ўсё і нават болей. Але межы паміж намі размываюцца. Мы самі вырашаем, хто мы і як павінны сябе паводзіць. Я аддаю перавагу адкрытым паліцам, а не скрынкам. Замест таго, каб гаварыць адно пра аднаго, давайце больш гаварыць адно з адным. Я напісала тры кнігі пра Беларусь. Гэта ж, здаецца, робяць і многія ўдзельнікі сімпозіума. Але мне хацелася б прапанаваць напісаць агульную кнігу — сукупнасць поглядаў на Беларусь пісьменнікаў з розных краін.

Журналіст, пісьменнік-марыніст, аўтар гістарычных расследаванняў, савецкі афіцэр-падводнік Мікалай ЧАРКАШЫН (Расія):

— На пэўным этапе свайго жыцця я зразумеў, што Беларусь для мяне прадстаўляе асаблівую цікавасць — і не толькі таму, што гэта мая малая радзіма. Усё жыццё я вандрую, мне падабаецца шмат мясцін. Але Беларусь самая загадкавая і маладаследаваная краіна Еўропы. Тут такія невычарпальныя запасы гістарычных скарбаў, якія адкрываюцца толькі тады, калі ўважліва і сур'ёзна ставіцца да гісторыі. Тры мае раманы, якія выходзілі на працягу мінулага года, так ці інакш звязаны з беларускай зямлёй, беларускай гісторыяй, народам. А раман «Брэсцкія вароты» наўпрост звязаны з краінай. Цяпер час тры-вожны, гэта адчувае кожны. Лічу сваім пісьменніцкім абавязкам як мага актыўней з'ядноўваць народы, умацоўваць міжнацыянальныя сувязі, асабліва калі казаць пра адносіны Расіі і Беларусі.

Гэта мая мара. У якасці кроку да спраўджвання — задума і накіды рамана пра Сморгонь, які паспрабую напісаць на беларускай мове. Што з гэтага атрымаецца — меркаваць беларускаму чытачу.

Пісьменнік, публіцыст Мак ДУГЛАС (ЗША):

— Дзякуючы таму, што я наведваў болей чым 30 краін свету, пішу на абсалютна розных тэмах. Ва ўсіх сваіх кнігах, распавядаючы пра пэўныя гісторыі, імкнуся дакрануцца не толькі да верхняга пласта, але капаю глыбей. Сама прырода пісьменніцкага майстэрства заключаецца ў тым, каб «замарозіць», адлюстравіць гісторыю ў часе. Складанасць — асаблівы выклік часу. Калі мы, пісьменнікі, стараемся знайсці гэтую шматслойнасць простага сітуацыі, то дазваляем чытачам адчуць смак, дакрануцца да тых мясцін, дзе яны не маюць магчымасці знаходзіцца фізічна. Мэта творчасці для мяне — сфакусіраваць увагу на асаблівым бачанні, прымусяць разрознены шум ператварыцца ў музыку, што будзе граць у сэрцах чытачоў.

Фота Кастуся Дробава.

Пісьменнік, дыпламат Мар'ян СЕРВАТКА (Славакія):

— Некалі з дапамогай беларускіх аднадумцаў мы стварылі таварыства «Дыялог культур: Беларусь — Славакія». У яго межах у Славакіі прайшоў шэраг імпрэз, здзейснена шмат праектаў, прысвечаных Янку Купалу. На гэтым прыкладзе мы паказалі, што ў сучасным складаным свеце неабходна будаваць новыя масты і аднаўляць ужо ўзведзеныя. Дыялог павінен працягвацца, і не толькі праз літаратуру, але і праз усе галіны мастацтва, каб супрацьстаяць глабалізацыі, уніфікацыі тых ці іншых нацыянальных культур.

Паэтэса, перакладчыца Анхела Эспіноса РУІС (Іспанія):

— У свеце з'яўляецца шмат перакладаў, але як яны ўспрымаюцца далёкімі чытачамі замежжа? Так, у маленькім іспанскім выдавецтве пабачыў свет зборнік з 30 вершаў Максіма Багдановіча на беларускай і іспанскай мове. Мы кіраваліся тым, якія тэксты класіка сталі хрэстаматыйнымі: увайшлі ў школьную праграму або пакладзены на музыку. Раіліся з беларускімі пісьменнікамі, літаратуразнаўцамі, філолагамі. Вельмі хацелася, каб творы былі цікавыя менавіта іспанамовнай аўдыторыі, і гэта атрымалася. Не ў апошнюю чаргу дзякуючы мастацкаму афармленню: фатаграфіі, пераробленыя ў малюнкі, партрэты Максіма Багдановіча, фотаздымкі яго сям'і. Выдаваць перакладную замежную паэзію, тым больш такой далёкай літаратуры, складана ў кожнай краіне. Перш-наперш кніга зацікавіла прадстаўнікоў беларускай дыяспары і інтэлігенцыі Іспаніі. Што праўда, Максім Багдановіч вельмі добра перакладаецца на заходне-еўрапейскія мовы, нягледзячы на тое, што творы яго вельмі моцна звязаныя з беларускім фальклорам і гісторыяй. Але адчуваецца і ўплыў класічнай еўрапейскай літаратуры, асабліва французскай. Напрыклад, Янка Купала перакладаецца зусім па-іншаму: вельмі моцны беларускі сялянскі кантэкст. Спадзяюся і ў далейшым на такую ж гарманічную працу — будзем знаёміцца!

Філолаг, публіцыст, краязнаўца, дацэнт кафедры журналістыкі Палтаўскага нацыянальнага педагогічнага ўніверсітэта імя У. Г. Караленкі Глеб КУДРАШОЎ (Украіна):

— Мінская міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш — яшчэ адна нагода вывучаць Беларусь, пісаць пра яе. Але ў той жа час для неабыхавых да гісторыі краіны гэта магчымасць упісаць сваю старонку ў вялікую кнігу Беларусі. Не мае значэння, будзе гэта паэтычнае слова, проза, культурная з'ява ці навуковыя пошукі. На сімпозіум «Пісьменнік і час» мы збіраемся для таго, каб паглядзець на літаратуру ў адным кірунку. Я маю гонар працаваць з архівам Алеся Ганчара, пісьменніка, публіцыста, грамадскага дзеяча. Яго постаць упісана ва ўкраінска-беларускіх кніжных сувязі. Сёлета прывёз у Беларусь унікальныя дакументы — лісты і паштоўкі выдатных дзеячаў беларускай культуры да Алеся Ганчара: Максіма Танка (які пісаў яму «Ты» і менавіта з вялікай літары), Івана Мележа, Аркадзя Куляшова (заўсёды заканчваў свае лісты словам «абдымаю»). Гэтыя артэфакты — толькі маленькая старонка шматомнага выдання, прысвечанага міжлітаратурным стасункам. Вельмі важна, каб па вяртанні дадому кожны з удзельнікаў не страціў кантакты, што завязваюцца падчас сустрэч значных і нязначных. Трэба пісаць адно аднаму лісты — і не толькі электронныя. І каб праз дзесяцігоддзі ніхто не змог нас абвінаваціць, што мы ў свой час нешта не захавалі. Гэта нязменная сведчанне нашага сяброўства.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Фота Кастуся Дробава.

няволяй вучыць, а сучасны чытач баіцца, што яго будуць вучыць — ён сам імкнецца зразумець, дзе дабро, а дзе зло. І гэта напаўняе гаркотай пісьменніка старэйшага пакалення, які яшчэ памятае выступленні на стадыёнах. А цяпер сабраць залу ў 50 чалавек — вялікая ўдача. Мы шукаем тых, хто не ведаў гэтых вялізных аўдыторый, тых, хто наўпрост перажывае паўнату жыцця ўнутры сябе і хоча падзяліцца гэтым бачаннем. На маю думку, на змену вялікім прыйшлі такія ж маладыя. Назаву чатыры прозвішчы, спадзеючыся, што не толькі беларусы, але і іншыя народы будуць праз дзесяцігоддзі чытаць іх творы. Гэта Андрэй Анціпін, Андрэй Цімафееў, Юрый Лунін і Алена Тулушава. «Наш современник» імкнецца падтрымаць і маладых беларускіх аўтараў.

Пісьменнік Ахмед АБАДЗІ (Палесціна):

— Зараз з'яўляюцца значныя інфармацыйныя патокі, якіх раней не было. Пісьменнік сёння знаходзіцца пад уплывам многіх фактараў, што прымушаюць яго займацца пэўнымі справамі, якімі, па сутнасці, ён займацца

Пад зоркамі сяброўства

Круглы стол «Пісьменнік. Кніга. Час», прымеркаваны да міжнароднага сімпозіума літаратараў, прайшоў у Саюзе пісьменнікаў Беларусі. Мерапрыемства арганізавана сумесна з Грамадскай палатай Саюзнай дзяржавы. Удзельнікі прыехалі з 20 краін блізкага і далёкага замежжа.

Сёлета дыскусія вылучалася тэматычнай шырынёй і разнастайнасцю: шэраг праблем, абмеркаваных падчас сустрэчы, тычыўся маральна-этычнага аспекту ў сучаснай літаратуры, спосабаў адлюстравання праўды жыцця на старонках кнігі і часопісаў, выхавання маладога чытача праз уздзеянне мастацкім словам. Як заўважыў старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец, тэма, абраная для правядзення круглага стала, наўмысна вызначана дастаткова свабоднай, каб кожны мог падзяліцца тым, што хвалюе менавіта яго, выказаць пажаданні альбо даць пэўныя парадзі.

Мікалай Чаргінец закрануў пытанні сучаснага літаратурнага працэсу ў нашай краіне і агучыў найбольш праблемныя моманты. Напрыклад, адзначыў ён, складалася няпростая сітуацыя з літаратурнай крытыкай: так, ёсць аўтары, якія лічаць, што чым больш вострай будзе крытыка,

Фота Марыны Варобей.

Прамаўляе Юрый Шчарбакоў, паэт і перакладчык з Астрахані.

тым лепш, але ж насамрэч гэта няправільна.

— Стварэнне прафесійнага інстытута пад назвай «Літаратурная крытыка» — вось што цяпер найбольш актуальна для айчыннага пісьменства. Размова ідзе не пра дзяржаўную структуру, а пра кола зацікаўленых твораў, якія ведаюць і чытаюць кнігі і здольныя дапамагчы пісьменніку ствараць, — рэзюмаваў Мікалай Чаргінец.

Разглядалася і пытанне міжнародных сувязяў, развіцця міжлітаратурных стасункаў праз узаемапераклады і творчыя сустрэчы.

У пісьменніцкай суполцы больш ад 60 сябраў з іншых краін: Азербайджана, Казахстана, Расіі, Польшчы, Злучаных Штатаў Амерыкі, Балгарыі ды іншых. Гэта дапамагае лепш усталяваць стасункі паміж культурамі народаў. Спрыяе гэтаму і тое, што ў нядаўнім мі-

нулым айчынным літаратарам удалося заключыць пагадненні аб супрацоўніцтве больш чым з 30 творчымі арганізацыямі іншых краін: сталі паступаць прапановы на конт пашырэння прысутнасці нацыянальнага мастацкага слова ў асяродку іх культур. Перакладчыца на іспанскую мову Максіма Багдановіча і аўтар некалькіх беларускамоўных кніг вершаў Анхела Эспіноса Руіс адзначыла, што ёй вельмі прыемна адчуваць сябе часцінкай адной з самых багатых літаратур у свеце — беларускай. Падзяліўся ўражаннямі ад шматгадовых стасункаў з беларускімі творцамі намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Наш современник» Аляксандр Казінцаў. Падчас сустрэчы быў прэзентаваны шэраг выданняў, якія нядаўна пабачылі свет і распавядаюць альбо пра жыццё беларусаў за мяжой, альбо дзеянне адбываецца на Беларусі.

— Пісьменнікі могуць і павінны ўнесці часцінку свайго таленту ва ўмацаванне міру ва ўсім свеце, усталяванне згоды паміж нацыямі і народамі, — такой бачыць галоўную задачу калег па пяры Мікалай Чаргінец.

Напрыканцы пасяджэння многія госці атрымалі ўзнагароды і памятныя знакі за дасягненні ў развіцці міжлітаратурных стасункаў. Скарбонка Саюза пісьменнікаў Беларусі папоўнілася кнігамі, якія прывезлі замежныя ўдзельнікі ў падарунак беларускім сябрам.

Яна БУДОВІЧ

Годнасць як шляхетнасць

Урачыста фінішаваў II тур конкурсу біяграфічных твораў «Слаўная кампанія: рЭANIMA-цыя», прысвечаны беларускім пісьменнікам XIX стагоддзя. Цырымонія ўзнагароджання пераможцаў і ўдзельнікаў спаборніцтва прайшла на XXVII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўцы-кірмашы.

Ладзіла конкурс рэдакцыя часопіса «Маладосць» сумесна з філфакам БДУ пры інфармацыйнай падтрымцы Нацыянальнага інстытута адукацыі. Да другога тура, які доўжыўся на працягу 2019 года, далучылася кафедра тэарэтычнага і славянскага літаратуразнаўства БДУ.

У склад журы ўвайшлі навукоўцы, а таксама даследчыкі гісторыі літаратуры. Работы, якія даслалі на конкурс, прысвечаны Кастусю Каліноўскаму, Уладзіславу Сыракомлю, Францу Савічу, Вінцэнту Дуніну-Марцінкевічу ды інш. Усяго ў спаборніцтве ўдзельнічала 13 твораў.

Часавым перыядам тэматычных работ вызначылі XIX стагоддзе, бо менавіта тады быў закладзены пачатак новай літаратуры, філасофіі і эстэтыкі, мастацкіх стратэгий, яркіх каларытных вобразаў.

— Хаця літаратура гэтага часу асвоена, яна ніколі не будзе вычарпана ў плане філасофскага асэнсавання і значэння для нацыянальнай культуры, — лічыць дырэктар Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Іван Саверчанка.

Што датычыць твора, які аднолькава ўразіў усіх сябраў журы, — гэта апавяданне Зміцера Кузменкі пад назвай «Шалгуноў». Яно прысвечана асобе Кастуся Каліноўскага. Аўтар — гісторык, стваральнік і адміністратар гісторыка-асветніцкага інтэрнэт-праекта «Свіслацкія аркушы — Кастусь Каліноўскі». Асоба кіраўніка паўстання на Беларусі 1863—1864 гадоў пададзена праз царскага афіцэра, адстаўнога генерал-маёра Шалгунова, які праводзіць допыты мяцежнікаў. Ён спрабуе асэнсаваць тое, што рухала паўстанцамі, адчуць атмасферу, у якой выпявалі ідэі незалежнасці. З Кастусём Каліноўскім чытач сустракаецца ў камеры падчас допытаў. Сцэны пабудаваны на дыялогах і апісаны з тонкім псіхалагізмам і адпаведнай лексікай — міжволі ўзнікае перакананне, што аўтар жыве асобай Каліноўскага,

больш знаходзіцца ў тым часе, чым у сваім: «...Ён нібы гуляўся з імі, даводзячы нястрымнага Гогеля да шаленства. Даходзіла да таго, што яму, Шалгунову, даводзілася на правах старшыні асаджваць залішне раз'юшанага паручніка, які быў гатовы накінуцца на арыштанта. Тое было, мусіць, два ці тры разы, і кожны раз палкоўнік бачыў у вачах Гогеля востры агеньчык непрыязі. Міжволі разумеючы, што непрыязь гэтая — узаемная...» Цалкам азнаёміцца з творам Зміцера Кузменкі, а таксама пачытаць інтэрв'ю з аўтарам можна ў лютаўскім нумары «Маладосці» (галоўны прыз прадугледжваў публікацыю ў часопісе). Фармулёўка ўзнагароды гучыць як «за гістарычную канцэптуальнасць, дасканаласць формы і вытанчанасць мастацкай тэхнікі». Гістарычныя факты, пададзеныя ў расповедзе, цалкам адпавядаюць крыніцам, што не дзіўна:

Фота Марыі Варобей.

Пераможца Зміцер Кузменка сярод удзельнікаў конкурсу.

Фота Марыі Варобей.

Наталля Бахановіч.

аўтар даўно займаецца вывучэннем тэмы паўстання.

— Мы ведаем Кастуся Каліноўскага як кіраўніка паўстання, але ён не толькі патрабаваў самастойнасці для Літвы-Беларусі і імкнуўся вызваліць ад прыгону сялянства. Ён супрацьстаяў крывадушнасці, якая квітнела ў высокіх колах. Простая, а часам нават і знарочыстая неахайнасць у вяртаннях, немілагучныя для арыстакратычнага вуха псеўданімы, вострыя выказванні ў адрас шляхты — усё гэта было пратэстам супраць падману, калі за знешняй маскай прыстойнасці нярэдка хавалася пустэча альбо звычайная подласць. Іншым разам той, хто лічыў сябе шляхціцам, умела карыстаўся на публіцы вытанчанымі знешнімі манерамі, але ў душы заставаўся нягоднікам, а ў таго, хто з выгляду падаваўся простым ці нават грубаватым, душа поўнілася

высокай шляхетнасцю. Гэтая ўнутраная шляхетнасць і ёсць самае важнае, што можа быць у чалавеку. Яго годнасць. Такого чалавека немагчыма зрабіць рабом... — адзначыў Зміцер Кузменка ў прывітальнай прамове.

Сярод іншых пераможцаў — Уладзімір Мажылоўскі, Ягор Коцеў, Надзея Скрыпнік і Наталля Бахановіч. Іх творы падрыхтаваны да друку пад вокладкай асобнага выдання (куды ўвойдзе і апавяданне Зміцера Кузменкі). Пераможцы атрымалі дыпламы, падпісаныя міністрам інфармацыі Рэспублікі Беларусь, падзякі дэкана філалагічнага факультэта БДУ, кнігі, грашовыя ўзнагароды, наборы «беларускамоўнай» касметыкі «ASOBA» айчыннага брэнду «Модум». Тыя, хто не ўвайшоў у пяцёрку пераможцаў, таксама атрымалі падарункі і пасведчанні аб удзеле.

Яна БУДОВІЧ

«Абдымаю цябе за плечы...»

Таццяна СІВЕЦ

Што яшчэ можа быць праўдай,
Калі не словы?..
Хіба што стрэмкі,
якія выцягваю з твайго сэрца...
Хіба што радасць мая,
калі ты мяне абдымаеш...
Хіба што ўсе дарогі,
якімі крочылі да спаткання...
Хіба што боль мой,
Калі ты кажаеш, што я цябе падманула...

Анхела ЭСПІНОСА РУІС

Пазбавіцца цяжковага вянка...*

За табою я буду хадзіць
на нябесных дарогах
У маўчанні цнатлівых грахоў
і з нагамі ў крыві.
Пастаю, бы журботная маці
над крыжам трывогі:
Аксамітнае сэрца тваё вернуць
мне салаўі

* Завяршэнне нізкі. Пачатак у № 48 за 2019 г.

Алесь КАМАРОЎСКІ

Пасварыліся... Як закрыліся
Крыўдай злоснаю, як сцяной...
Перакрэслілі, не змірыліся,
Што далосся вялікай цаной.

І не радуе гук мабільніка,
Бы змарнеў і глух мой слых...
Сэрца крыўда піле напіўніка...
Ды не трэба мне думак злых.

Хай жа лепшае мроіцца, помніцца,
Асвятляе любы успамін,
Хай жа сэрцы цяплом напоўняцца,
Быццам ягады спелых калін.

У паралельным свеце,
нібы на стужцы, што праяві —
і, напэўна, пабачыш тысячы
неверагодных рэчаў! —
Нам не трэба лічыць хвіліны
ці месяцы да сустрэчы...
У свеце, дзе нас ніхто яшчэ не скалечыў,
Я стаю за плячом тваім на фотаздымках,
я — абдымаю цябе за плечы...

У свеце, дзе ты вярнуўся з вайны жывым,
Я чакала цябе...
Глядзела ў акно штовечар...
Каб аднойчы застыць — прыйшоў! —
і выпусціць з пальцаў глечык,
І вачэй не адводзіць,
Разам з табой старэючы...

...А ў гэтым свеце вецер збягае
на сходцах, зусім як ты,
не трымаючыся за парэнчы...

Будзь, калі ласка, ішчэ і мору,
там, прывітанне перадавай...
Я пачынаю свой ліст з канца,
бо не ведаю, дзе пачатак...

Мімавольнаю песняй ружовых хвілін
адвячорку,
Калі моляцца рэхам мінулага
кроплі расы,
Калі поўня крадзе з даляглядаў
вясновыя зоркі
І сярэбранай ніткаю часу пляце валасы.

Патрымаю ў пякельных абдымках
праклятай Мадоннай,
У экстазе з табой упадзём
і паднімемся зноў.
Па самотных гадах пакахаемся
ў вечнасці соннай:
Хай на нас застанеца
ў паветры святая любоў!

Яны ляцяць... Ляцяць, як вецер вые,
З вясною на плячах, як жураўлі,
А крылы ў нас з табой, душа, слабыя,
І ногі ў нас кранаюцца зямлі.

Ляцім з табой нядоўга й невысока,
Бы папярковы самалёт з акна.
Яны ляцяць — не дасягае вока!
Для нас занадта цяжкая вясна.

А мы ідзём — яны ляцяць над намі,
Яны ляцяць — цалуюць небасхіл,
Яны ляцяць нябеснымі шляхамі,
А мы глядзім услед — не маем сіл.

Яны ляцяць, як зграбныя каметы,
Нясуць з сабою зорнае святло,

На агонь паглядзі і на неба:
У іх вечнасці сіла ёсць.
Знаць і помніць заўсёды трэба:
Спаляе душу злосць.

Сонца ўзыходзіць, і крыўда разгоніцца,
Усміхніся Алёнка з кніг,
Хай жа радасцю сэрца напоўніцца,
Бо на свеце жывём міг.

А ты побач ішла...

Я каханне шукаў ад змяркання да рання
У пралётах начэй, у пагледах вачэй...
А ты побач ішла, а ты побач жыла,
За ўсе зоркі свяціла ярчэй.

Ты прыйшла, як вясна, акрыліла ў снах,
І мне стала лягчэй, і душою звачэй...
А ты побач ішла, а ты побач жыла,
За ўсе зоркі свяціла ярчэй.

Ты вярнула мяне з небыцця да жыцця,
Стала казкай маёй непаўторных начэй...
А ты побач ішла, а ты побач жыла,
За ўсе зоркі свяціла ярчэй.

Вывучаю цябе, адчуваю цябе
Па іскрынках вачэй,
на радзімках плячэй...
А ты побач ішла, а ты побач жыла,
За ўсе зоркі свяціла ярчэй.

Як я? Жывая — не скошаная трава,
вечарам п'ю гарбату,
на вершы бракуе часу
і, здаецца, ужо навучылася забываць...

Дзе ты, што ты?..
Ды, зрэшты, не гавары —
стужкі навінаў усё за цябе раскажуць...
Помніш, ты бедаваў, што зусім стары
і што, маўляў,
так мала дзяўчат адважных?
Не сустрэў?..
Як сустрэнеш, раю табе — бяры!

Я даўно табе не пісала... Бо не баліць!
Толькі недзе пад скурай шнары
душа хавае...
Добра, калі ніхто не згадае, што мы былі:
тут,
дзе з нябёсаў ішэрань сыплецца
дажджавая,
там,
дзе снег растае імгненна,
не далятаючы да зямлі...

І сыплецца світанне над планетай,
А ў нас з табой зламанае крыло...

А зрэдку танчым восеньскай лістотай,
Трымае нас крылатая любоў:
Ляцім амаль між сумам і пяшчотай,
Амаль ляцім рука ў руцэ дамоў.

Хачу з табой забыць пра смерць, як дзеці,
І разарваць у слове «назаўжды»
Ляцім. Ісці, куды захоча вецер,
Або ўцячы, куды захочаш ты,

Сівых драздоў і жураўлёў у клетку,
Зрабіць з лістоў нататніка жыцця:
Каб светлай чарадой вярнуцца ўлетку,
Зляцець з зімовай ружай на грудзях,

Трымацца за руку начной каметы,
Ляцець вышэй за розум і за смог,
Забіць раба ў сабе, забіць пэнта,
Заснуць на скрыжаванні ўсіх дарог,

Пацалаваць, куды найбольш балюча,
І танчыць вальс з табой за даляглад
Пакуль з душою цела не разлучым,
Пакуль нас не затопіць зарапад,

Кахаць цябе да неба ці знямогі,
Пакуль яшчэ дацягнецца рука
І чалавеку памагчы, і Богу,
Пазбавіцца цяжковага вянка.

Уладзімір МАЛЕЦ
Лёс кахання

У гонар кахання хтось высадзіў дрэўца,
Крынічнай чысцюткай вадой напаіў,
Надзея на ічасце запоўніла сэрцы,
Дзівосным быў дзень той наўздзіў.

І дрэўца расло, мацывала карэнне
У вэлюме белым чароўнай вясной.
Было паратункам, было наталеннем,
Узнёслаю явай і радасным сном.

Ды раптам зламысны бадзяга-вятрыска
Зламаў тое дрэўца, у бруд утаптаў.
Няма прыгажосці ранейшай і блізка,
Хто бачыў бяду тую — слёзы глытаў...

Жанна УСЦІНАВА

А можа... каханне толькі?

Пяшчоты-казыча Ліпень
далоняю далікатнай
стан тонкі, лагодны
літы,
што грэецца каля хаты.

П'яніць, разліваецца хваляй
яе паслухмяная згода.
Наўколле трыміць —
адчувае
той згоды чароўны водар.

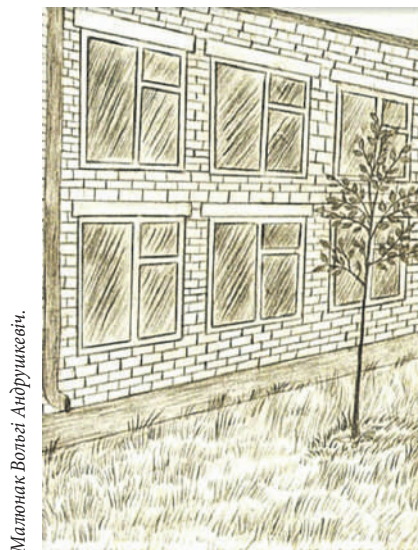
Навошта шукаць прычыну?
Флюідаў таемных токі,
прыроды закон,
магчыма.
А можа... каханне толькі?

Цудавай слёзы

Па вясковай заснежанай
вуліцы
ў вечар казачны,
навагодні,
Цуд Звычайны ішоў,
касаверуўся —
у наваколлі шукаў
прыгоды.

Цуд натхнёна і лёсам
вяршыў бы,
толькі людзі... святая
спраўлялі,
невядушча глядзелі
праз шыбіны
ў цудняверлівых
акулярах.

Загарнуўшыся ў плашч
карункавы,
Цуд у адчай кінуўся
бегчы...
Слёзы пырснулі
падарункамі,
каб пад ёлкамі ў хатах
легчы.

Малонак Волга Анірушкіна.

Ды ўсё ж захаваўся тут парастак ценькі,
Яго атулялі пяшчотай як след
Суседзі — бяроза і клён маладзенькі...
Наступнай вясной забяў майскі квет.

Васількі

Там, дзе жытняе поле,
Што цячэ праз вякі,
Там, дзе ветру раздолле, —
Расцвілі васількі.

Сінявокія кветкі,
Дзеткі маткі-зямлі,
Нездарма вас Альжбэткі
У свае косы ўплялі.

СТАРЫЯ ЛІСТЫ

Апавяданне

Ларыса СУХІНІНА

Маргарыта збіралася на школьную дыскатэку. Хутка за ёй павінна была зайсці найлепшая сяброўка Крысцінка. Дзяўчынка адчыніла шафу і пачала перабіраць сукенкі: якая з іх падыдзе больш? Мабыць, васьм гэта — чорненькая, на шлейках як у любімай гераніі Маргарыты з любімай кнігі. Праўда, маці звычайна называе яе Рыта, але самой ёй гэтае імя не падабалася. Маргарыта... Толькі Маргарыта... Услухайцеся, як гучыць гэтае імя: Мар-га-ры-та... Колькі ў ім таямніцы, загадкавасці... Больш за ўсё дзяўчынцы падабалася ў рамана тое месца, дзе Майстар распавядае пра сваю першую сустрэчу з каханай. Яна ведала гэтыя радкі на памяць: «...Яна паглядзела на мяне здзіўлена, а я раптам, і зусім нечакана, зразумеў, што я ўсё жыццё кахаў менавіта гэтую жанчыну!..»

«Як гэта прыгожа! Як цудоўна — васьм сустрэць сваё каханне!» — разважала дзяўчынка. Яна, вядома ж, Маргарыта, толькі васьм Майстра ў яе пакуль няма. Праўда, Дзімка Сквацоў, аднакласнік, даўно на яе пазірае. Усё побач круціцца: то за «хвост» тузана, то скажа нешта смешнае — толькі, каб яна засмяялася. А ў мінулым годзе на 8 Сакавіка адзіны з усяго класа падараваў ёй кветкі — жоўтыя цюльпаны, якія яна так любіць. Сяброўкі ад зайздрасці ледзь не лопнулі... Аднак Дзімка неяк не надта падобны да Майстра...

Дзяўчынка пераглядзела ўвесь свой гардэроб у шафе, усе паліцы, усе скрынкі, але больш нічога патрэбнага не знайшла. Потым раптам успомніла, як маці расказвала ёй пра сваю маладосць, як тая з сяброўкамі бегала на танцы. Дзеля таго, каб добра выглядаць і завабліваць кавалераў, майстравалі ўсялякія ўпрыгожванні: капялюшыкі, бусікі, бранзалеткі...

Рыта вырашыла паглядзець на антрэсолях — можа, там штосьці цікавае знойдзецца... Хутка па лесвіцы апынулася пад самай столлю, адчыніла дзверцы шафкі.

Перабіраючы даўно састарэлыя і нікому не патрэбныя рэчы, Маргарыта знайшла невялікую скрыначку. О, якраз тое, што трэба! Бусікі, заколка з ягадкай... А гэта што? Ваў! Капялюшык... Ды які! Малюсенькі, чорненькі, з пёркамі. Да сукенкі будзе пасаваць ідэальна. Проста супер! У такім святочным строі яна дакладна будзе сапраўднай Маргарытай!

Дзяўчынка ўжо збіралася зачыняць дзверцы, як раптам у самым кутку заўважыла яшчэ адну невялікую скрыначку. Цікава, што там? Але ўнутры аказаліся не заколкі і не брошкі, а старыя, пажоўклыя ад часу лісты. Дзіўна, чые яны? Уладкаваўшыся зручней на драбінку, Рыта ўзяла першы ліст і пачала чытаць:

«Дарагая мая жончка, каханая мая Кветачка!

Я так засумаваў на табе! Тут добра кормяць, але не так смачна, як гатуеш ты. Няма майго любімага баршчу з часнычком. Ну, хай сабе. Вось хутка тэрмін мой скончыцца і нарэшце я паем нармальна. Засталося нейкіх тры месяцы. Хоць лекары кажуць, што ёсць паліяпсіні. Пацямненне ў лёгкім не павялічваецца. Тут добрыя працэдуры, наветра гаюцца, навокал — лес сасны. Я шмат у ім шпацырую. Цяпер жа лета: суніцы, чарніцы, дзе-нідзе нават грыбы з'яўляюцца. Слухай, прыязджай хоць на тыдзень! Тут побач вёсачка невялікая ёсць, і шматлікія накойчыкі здаюць часова, нядорага. Прыязджай! Я буду вельмі чакаць цябе! Цалую, твой Косцік».

Прачытаўшы ліст, Рыта паглядзела на зваротны адрас: санаторый «Сасновы бор». Ну, ясна, — як гэта яна адразу не здагадалася?! Гэта ж ліст прадзядулі да сваёй жонкі! Маці ёй неяк казала, што каханне ў іх было — як у кіно. Прадзед Маргарыты нарадзіўся ў далёкай Сібіры. І ўсё, што Рыта ведала пра яго, было са слоў маці. Тая распавядала і пра пчальнік, мёдам з якога сілкавалася ўся невялікая сям'я (сямёра дзяцей), і пра «начное»

(як разам з іншымі вясковымі хлопцамі ён пасвіў жарабят), і пра халодныя зімы, калі маразы сягалі 50 градусаў, і пра тое, як хадзілі праз лес на лыжах узімку (школа знаходзілася ў райцэнтры, і на выхадныя дзеці вярталіся дахаты да бацькоў)... У лесе — цемрадзь, снег па калена і ваўкі выюць... Страшна... Рыта нават уявіць сабе не магла: як гэта — на лыжах, праз лес... Брр-р... Напрыканцы вайны Косцю прызвалі ў войска і накіравалі ў лётную школу. Але на фронт ён так і не трапіў — захварэў на сухоты, яго камісавалі. Сям'я якраз тады пераехала ў Беларусь, так ён апынуўся ў Мінску. Менавіта тут ён сустрэў сваё каханне: ішоў неяк па мастку праз Свіслач і ўбачыў дзяўчыну. Яна здалася яму маленькай феяй: хвалістыя светлыя валасы; вочы такія блакітныя, быццам у іх адбіваліся нябёсы, белая скура, чырвань на шчочках... І ўся яна была такая маленькая, такая танючкая... Яму чамусьці адразу захацелася абняць яе, каб абараніць... Косцік закахваўся адразу і назаўжды. Яны так і пражылі ўсё жыццё разам...

...А васьм цяпер гэтыя лісты... Лісты з мінулага... Маргарыта ўзяла яшчэ адзін пажоўклы аркуш і пачала чытаць: «...Мінула два месяцы, як мы з табой бачыліся. Я так сумую... Той тыдзень, што я была з табой, аказаўся такі кароткі! Удзень я трымаюся — у садку з дзецьмі няма калі сумаваць — а васьм увечары: прыду дахаты, а цябе — няма. І такі сум у душы адразу! Ведаеш, я ўвесь час згадваю нашу сустрэчу. Як мы шпацыравалі па лесе, як грыбы збіралі. Памятаеш? Ты пад елкай знайшоў сямейку маслят, мы потым іх пералічылі — аказалася дваццаць пяць штук. Цётка Паліна, у якой ты накойчык зняў, падсмажыла іх з бульбай. Было так смачна! Памятаеш? А ўвечары мы заставаліся з табой удваіх — гаспадыня дыпламатычна сыходзіла «на справы». І мы з табой танчылі пад пласцінку: «Ах, тыя чорныя вочы мяне паланілі...» І гэты твой чуб заліхваці — ён мяне проста з розуму зводзіў... А цяпер я табе скажу штосьці вельмі-вельмі важнае: у нас будзе дзіця! Спачатку я сумнявалася, а потым

схадзіла да доктара, і ўсё высветлілася. Я такая ішчаслівая! Уяўляеш, я буду мамай, ты — татай! Ты пісаў, што хутка прыедзеш дадому. Я так чакаю цябе! Прыязджай хутчэй! Твая Кветачка».

Рыта дачытала ліст і задумалася: «Як даўно гэта было! Як пяшчотна і крапальна кахалі гэтыя людзі!» Яна ўзяла наступны ліст, але раптам зазвінеў мабільнік. Гэта была Крысцінка, яе сяброўка.

— Ну што, ты гатовая? — пачулася ў слухаўцы. — Я зараз зайду да цябе! — Прыходзь. Я табе штосьці пакажу.

Праз пэўны час пачуўся званок у дзверы — прыйшла Крысціна.

— Ты яшчэ не апранутая? Мы ж спознімся!

— Не хвалойся, паспеем... Лепш зірні, што я знайшла.

Дзяўчынкі селі побач на канапу і заняліся разгляданнем старых лістоў. Потым па чарзе пачалі чытаць уголас... Першы ліст, другі, трэці... Перад вачыма ўзніклі малюнкi былога, такога далёкага жыцця...

Незаўважна ссутонела... Рыта ўключыла святло, выйшла ў другі пакой і праз колькі хвілін вярнулася з фотаальбомам. — Вось яны, — і паказала сяброўцы здымак, на якім былі двое маладых людзей: чарнявы хлапец і дзяўчына са светлымі хвалістымі валасамі. — Гэта яны пісалі адзін адному.

— Ведаеш, — раптам прамовіла Крысціна, — я б вельмі хацела сустрэць у сваім жыцці чалавека, які б мяне так кахаў.

— І я таксама... Вельмі, — адказала Маргарыта. — Я таксама вельмі хачу сустрэць такога... Майстра... Які б мяне кахаў, быў пяшчотны, адданы...

Дзяўчаты змоўклі. Запанавала цішыня, здавалася, было чуваць толькі сэрцабіццё... Яны ўжо забыліся пра дыскатэку, бо толькі што дакрануліся да чагосяці вялікага, шчырага. І сведчанне таму — раскіданыя на канапе старыя пажоўклыя лісты, ад якіх, здавалася, сыходзіў лёгкі пах хвоі, грыбоў, пах таго далёкага кахання, якое ніколі не канчаецца. Кахання, якое заўжды знаходзіць сваіх Майстра і Маргарыту.

МРОІ Ў СУТОННІ БЛАКІТУ

Абразкі

Валянціна ПІСАРЧЫК

ПРАСТОРА

Прастора... За акном — бязмежная далеч, на фоне якой сілуэты зімовых дрэў, снег, стары парк, за ім яшчэ — прастора і згадка пра тое, як з самага дзяцінства ў аўтобусе хацелася заўсёды сесці спераду, бліжэй да лававога шкла, і глядзець... Далеч набліжалася, нараджаючы новую далеч, і так бясконца...

ПРАЛЕСКАВАЯ СІНЬ

Нас было некалькі дзетак, якія, дачкаўшыся вясны, марылі пра кветкі і ішлі на іх пошук. А кветкі пралескі, самыя першыя, жылі вельмі далёка, аж за шэсць кіламетраў на казачным сонечным узгорку каля глыбокай ракі. І васьм пад цёплым веснавым сонейкам па старадаўнім brukаваным шляху, увянчаным магутнымі

таполямі, рухаецца невялікі натоўп маленькіх паломнікаў на пралескавую горку, ідзе па першыя кветкі. Дамоўлена, што рваць іх шмат не будзем, так, невялікія букецікі, каб і ў нашых хатах была вясна.

БЕССМЯРОТНІЧКІ

(са згадак пра бабулю Марыю)

— Бабуля, а што гэта за кветкі?

— Сухотнічкі гэта. Бессмяротнічкамі іх яшчэ называюць людзі. Усе кветкі ўсё ж паміраюць, а яны — не. Паглядзі, якія ў іх пялёстачкі калянныя.

— Бабуля, а якая ты была маладою?

— Муж мой іграў на гармоніку, а я спявала вельмі добра, зараз ужо голас не той. Усюды нас людзі запрашалі: на вяселлі, на хрэсьбіны. У мяне косы прыгожыя, стужка чырвоная. У сорок трэцім мужа не стала. А я з траімі дзеткамі засталася. Адразу наспявалася, а потым нагавалася. Найперш з меншым сынам бяда здарылася. Кемны быў хлопчык, выдатнік у школе. Павезлі яго на нейкае свята ў горад далёкі, аж у Маскву, а там знянацку нагу падварнуў, гангрэна потым пачалася. Раптоўна ў чатырнаццаць годзікаў і памёр. А як на скрыпачцы добра іграў! Ад мужа перадалася. Старэйшага, Пётру, у свет белы нядоля пагнала. Як з'ехаў у Расію,

так і не вярнуўся, не адгукнуўся. І як ён, дзе — не ведаю, прапаў без вестак. Ну, а я васьм тут, з табою, унучка.

МАДОННА

Праз многа гадоў ён убачыў Яе. Даўно не бачыў. А тут сярод людскога натоўпу з дзецьмі ішла Яна: у светлым берэціку і цёмным восенёскім паліто. Яна... дзеці яе... мара маладосці, што не збылася... Усё тая ж: задуменная, непрыкметная, але — ідэальная, як і раней. Нібы ў свеце гэтым нічога не змянілася: ёсць дзень, людзі ў гэтым дні, святло ў ім — хтосьці на кагосяці задумліва пазірае...

ДАЛЁКІЯ АГЕНЬЧЫКІ

Вунь яны, далёкія агеньчыкі. А можа, гэта зоркі? Не, усё ж агеньчыкі, жывыя агеньчыкі чалавечага жытла. Яны яркія і далёкія. Нібы ў той казцы: сярод снягоў стаіць хатка, і падарожнік або падарожніца паціху набліжаецца да яе, каб убачыць зблізку, пачуць людскія галасы. А гэтыя агеньчыкі яшчэ больш казачныя, таямнічыя, бо ведаюць, што жыццё — такая рэч, што той, хто назірае за імі, будзе рабіць гэта далёк — любавачца, ствараць свае мары і штотараз набліжацца да іх.

СВЯТЛО І ЦЕМРА

«На тым свеце будзе цёмна», — любіў паўтараць тата, уключаючы святло, несучы газеты ў хату, слухаючы песні, разводзячы любімых галубоў, якія радасна кружылі ў сутонні блакіту. На пахаванне бабулі ён прывёў вядомую ва ўсёй акрузе слявачку — звонкагалосую Гунафу. «Светлы быў чалавек Янка, — згадваюць яго людзі, — памёр рана, знянацку неяк».

Як табе, татачка, на тым свеце?

РОСКВІТ ЗОР

Ціхая ноч... Божа, якое шчасце!.. Мне ўжо колькі разоў сніцца, як распускаюцца кветкі. Ды не звычайныя кветкі, а кветкі-зоркі. І прарастаюць яны не праз зямлю, а праз маё цела. Так ціха-ціха, так таямніча распускаюцца. І адчуванне, нібы цела мае бязважна ўздымаецца і плыве між гэтых зорак.

ЧЫСТЫ ГОЛАС

Чысты голас жанчыны. Узнёслы позірк Мадонны, прасветлены твар і чорныя спрацаваныя рукі. Пра яе любяць разважаць: «Яе б у горад, яна вышэй за многіх з тых, што ў горадзе. Усё можна набыць, але цудоўнага, без падстрахоўкі, голасу — не. Так і звекавала баба ў вёсцы са сваім талентам. Шкада яе...»

Напярэдадні квітнення

Як трапіць у літаратуру новаму голасу

Маладая літаратура ўвогуле і асобна беларуская — паняцці, якія могуць падавацца складанымі і спрэчнымі ў сучасным кантэксце. Хтосьці мяркуе, што малады чалавек у прынцыпе не здольны напісаць нешта сапраўды вартае з-за адсутнасці жыццёвага досведу або адукацыі, нехта ўпэўнены, што літаратура ў лічбавае стагоддзе моладзі не патрэбна. Але тыя, хто працуе ў галіне літаратуры, безумоўна, ведаюць, наколькі важныя адпаведнасць часу, свежасць стылю і смеласць ідэй, наколькі важная пераемнасць, якая і дазваляе трапіць у літаратуру новаму голасу.

Маладыя людзі сучаснасці не так ужо і моцна адрозніваюцца ад моладзі любых іншых часоў — хіба што пішуць тэксты на смартфонах, а не на паперы пры святле свечак. Ім усё яшчэ важна выяўляць сябе пры дапамозе слоў, намацаваць формы камунікацыі са светам, зашыфроваць свае думкі і назіранні такім чынам, каб перадаць іх больш дакладна. Таму нядзіўна, што новыя імёны знаходзяцца, адкрываюцца штогод, асабліва тады, калі іх шукаюць.

Падчас Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу ўжо чацвёрты раз падводзілі вынікі конкурсу «Першацвет» і прэзентавалі аднайменны альманах, у які ўвайшлі дваццаць найлепшых маладых прэзаікаў і паэтаў. Для кагосьці з іх гэтая перамога —

Сёлетні альманах конкурсу «Першацвет» пацвярджае два відавочныя тэзісы: па-першае, у маладой беларускай літаратуры ўсё яшчэ хапае яскравых, адметных аўтараў, сярод якіх, безумоўна, вылучацца сапраўдныя майстры; па-другое, любому аўтару, а асабліва маладому, заўсёды ёсць куды развівацца, над чым працаваць і куды імкнуцца. «Першацветамі» ў дадзеным выпадку варта было б лічыць не саміх аўтараў, а менавіта іх тэксты, якія апырэджваюць далейшае «квітненне».

першыя крокі ў творчай працы, для кагосьці — першае гучнае дасягненне, хтосьці з аўтараў ужо даволі вядомы чытачу. Але ў любым выпадку кожны з іх варта ўвагі. «Маладых варта проста падтрымліваць, шанаваць. Безумоўна, з разлікам, што і яны павінны пачуць карэктную, праўдзівую ацэнку. І ўсё ж шанаваць, даючы магчымасць сувязі з чытачом, даючы магчымасць расправіць крылы», — напісаў Алесь Карлюкевіч у прадмове да зборніка.

Перад узнагароджаннем дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Алесь Бадак павіншаваў лаўрэатаў «Першацвету» і пажадаў надалей удзельнічаць і перамагаць у шматлікіх конкурсах, шукаць свайго чытача ўсімі магчымымі спосабамі. Выказаў спадзяванні ўбачыць кагосьці з сённяшніх лаўрэатаў «Першацвету» сярод аўтараў выдавецтва «Мастацкая літаратура», якое супольна з Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь і Выдавецкім домам «Звязда» традыцыйна выступае арганізатарамі конкурсу.

Кожны з аўтараў альманаха заслугоўвае асобнага разгляду, не толькі ў якасці павагі да творчасці, але і проста таму, што ўсе яны настолькі непадобныя паміж сабой, што было б немагчыма змя-

шаць іх у адной вялікай размове пра тэндэнцыі, тэмы, стылістыку і мастацкі ўзровень.

Зборнік адкрывае Данііл Арыянаў з падборкай вершаў, прысвечаных, на першы погляд, тэме кахання. Але адназначна прычапіць на гэтыя тэксты ярлык такога кшталту было б няправільна. Чытач сутыкаецца з наўмысна ўскладненым, быццам штучна вырабленым стылем, у якім адчуваецца ненатуральнасць і несур'ёзнасць, гульня, але ў той жа час — энергія, шчырасць і моц эмоцыі, недараскрыты патэнцыял. Першыя два тэксты яшчэ пакідаюць у нейкіх змяшаных пачуццях, але пры прачытанні апошняга становіцца магчымым канкрэтна сфармуляваць галоўную адметнасць падборкі. Гэта дзіўнае спалучэнне заўважнай «зробленасці» формы і вострай, насычанай, няштучнай эмацыянальнасці.

У падборцы вершаў Аляксандра Бондарава ў першую чаргу заўважаецца своеасаблівая, у нечым нават архаічная лексіка першага тэксту. Магчыма, гэта і ёсць аўтарская спроба стварыць нейкую сярэбрана-вечную карціну. У астатніх тэкстах такая асаблівасць знікае, але застаецца фрагментарнасць апісанняў, фіксаваў на погляд на канкрэтныя элементы і прадметы. Паэтычныя вобразы складаюцца ў галаве чытача ў візуальныя, нават цэласныя і паўнаватасныя сюжэты, але пакідаюць адчуванне: шмат дробных дэталей атачаюць цэнтральны элемент кампазіцыі, але на яго месцы — белая пляма. Быццам галоўнае прапушчана. Гэта вядомы прыём работы з чытацкімі чаканнямі.

Верш, што адкрывае падборку Мікіты Варанцова, складаецца з манавершаў, якія спачатку чытаюцца асобна, але ў пэўны момант складаюцца ў агульны, цэласны тэкст. Аўтара адрознівае асаблівая ўважлівасць назірання за светам, кінематаграфічны погляд. Ён «кадрыруе» свае тэксты нават на ўзроўні строфікі. Гэтыя вершы нельга звязаць агульнай тэматыкай, але яны адметныя яркай, цікава выбудаванай вобразнасцю, якая грунтуецца на ўкладанні элементаў свету на незвычайныя для гэтага элемента пазіцыі.

Апавяданне Цімура Вычужаніна «Чалавечнасць для чалавецтва» ўжо на ўзроўні загалова выклікае боязь таго, што аўтар скоціцца ў нейкае, добра калі метафарычнае, маралізатарства. Але атрымліваецца някепскае вырашэнне тэмы, хаця і не пазбаўленае максімалістычнага адчування няправільнасці свету. Выбудаваў аўтарам свету не хапае дэталей, але пры гэтым тэкст чытаецца добра.

У верхах Дар'я Вячэркі адразу кідаюцца ў вочы фальклорныя элементы і формы. Гэта ўплывае на пэўныя тэхнічныя вырашэнні: напеўнасць, спрошчаныя рыфмы, але тэматыцы выказвання не

хапае арыгінальнасці, новай праблематыкі ў кантэксте традыцыйнай формы.

Проза Анастасіі Гакоцінай адметная падрабязным і маляўнічым светаапісаннем. Яна нагадвае ў нечым казачныя замалёўкі-эсэ. Аўтар разважае, філасофствуе на вечныя тэмы, не гуляючыся з актуальнай праблематыкай. І ў дадзеным выпадку гэта плюс.

Стыль Яўгенія Казарцава звяртае на сябе ўвагу доўгімі, ускладненымі сказами, элементамі гутарковай мовы. Аўтар прапанаваў два сюжэты: часавая пятля ў дэкарацыях сучаснага Мінска і гісторыя пра ўяўнае каханне. Атрымліваецца цікавы паралелізм: у першым выпадку рэчаіснасць скажаецца звонку, у другім — унутры свядомасці. У другім апавяданні галоўная гераіня — дзяўчына, і падаецца, што аўтар апісвае яе пачуцці з нейкай іроніяй, гіпербалізуе і смяецца. Такі настрой выклікае пэўны дысананс з сюжэтам.

Сюжэт Арыны Карповіч «Свята» — своеасаблівая форма для эсэ пра канфлікт поглядаў, розную ментальнасць, у нечым нават канфлікт пакаленняў. Тэкст адрознівае пэўны прымітывізм, схематычнасць у апісаннях, якую аўтарка скарыстоўвае як сродак уключэння ў тэкст іроніі.

Апавяданне Кацярыны Касцевіч досыць сентыментальнае, у цэнтры дзеяння — унутраны і знешні канфлікт падлетка, які ледзь паспявае разгарнуцца ў невялікім аб'ёме і заадно захоплівае праблему сем'і з дрэннымі звычкамі і безадказнасцю за дзяцей.

Анастасія Калацэй у сваіх верхах пры дапамозе традыцыйных фармальных прыёмаў і традыцыйнага ж матэрыялу для вобразаў — прырода, чалавечыя пачуцці, прадметы навакольнага свету — стварае даволі свежы, незвычайны метафарычны рад. Гэтым тэкстам уласціва медытатывнасць без залішняга паглыблення ў рэфлексію.

Убачыўшы даволі вядомую верлібрыстку Ганну Комар у якасці прэзаіка, спачатку здзіўляешся. Але, прачытаўшы тэксты, разумееш, што аўтарка насамрэч не асабліва мяняе амплуа. Матэрыялам для эсэ выступаюць разважанні і рэаліі жыцця аўтаркі. Іх форма выклікае крыху аксюмаранічную асацыяцыю — упарадкаваная плынь свядомасці. Творы пазбаўлены паняцця лірычнага героя, праз іх паэтка вырашае свае ўнутраныя праблемы адкрыта, не прыхоўваючы гэты «матыў» пад награвашчваннем дэкарацыі.

Творчасць Іоны Флінт (Яны Крэмень) прадстаўлена ў зборніку толькі адным вершам, які скарыстоўвае старую тэматыку ў даволі незвычайным праяўленні. Заўважная праца аўтаркі з формай, «выточванне» верша.

У верхах Таццяны Курмазіі адчуваецца моцны класічны падмурак. Аўтарка назірае і рэфлексуе, спалучае ў тэксце элементы, якія ўказваюць на сучаснасць, з увагай да прыроды, неаднойчы згадвае Бога. Адзін з асноўных матываў гэтай падборкі — больш ці менш заўважнае супрацьпастаўленне духоўнага і матэрыяльнага.

Максім Машкін спрабуе рэалізаваць традыцыйна паэтычныя тэмы — прырода, каханне, паэзія сама па сабе — у форме трохрадкоўяў, хоку. У некаторых з іх аўтару ўдаецца злавіць момант замірання сусвету перад прыгажосцю імгнення, у асобных выпадках выбраная тэма занадта жорстка дыктуе аўтару падбор слоў.

Настасся Мішкавец і Алесь Мяснік ствараюць выхапленыя з межаў кантэксту

замалёўкі са звычайнага жыцця, але матэрыял выкарыстоўваюць па-рознаму. Калі першы тэкст — гэта назіранне за канкрэтнай, наўпрост выпісанай мараллю, то другі — хутчэй проста сямейная гісторыя, пададзеная з доляй гумару.

Адзіны верш Ганны Небаўсенкі пад назвай «Усмяшка сучаснасці» звяртаецца да тэмы агульначалавечых каштоўнасцяў у сучасным свеце. Аўтарка разважае пра знікненне шчырасці і маралі, але робіць гэта занадта «ў лоб», паўтараючы рэфрэнам «Мы жывём у прытворным свеце», разгортваючы гэтую думку на ўсе шаснаццаць строф.

Апавяданне Вольгі Ропат «Акно з рабінавай лямпай» на першы погляд падаецца накідам для нейкага містычнага дэтэктыва, дзе далейшае разгортванне сюжэта не тое каб вельмі неабходнае. Апісваючы жыццё праз каляровыя акулярны, аўтарка стварае насычаную, вобразную прозу, якая не мае патрэбы ў тым, каб разжоўваць для чытача ўсе элементы інтрыгі.

...дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Алесь Бадак павіншаваў лаўрэатаў «Першацвету» і пажадаў надалей удзельнічаць і перамагаць у шматлікіх прэміях, шукаць свайго чытача ўсімі магчымымі спосабамі. Выказаў спадзяванні ўбачыць кагосьці з сённяшніх лаўрэатаў «Першацвету» сярод аўтараў выдавецтва «Мастацкая літаратура», якое супольна з Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь і Выдавецкім домам «Звязда» традыцыйна выступае арганізатарамі конкурсу.

Апавяданне Надзеі Тачыцкай дэманструе больш і менш цяжкія праблемы чалавечага жыцця ва ўмовах сучаснасці. Немагчыма сказаць, што сучаснасць ці актуальнасць тут штучныя або наўмысна выведзеныя. Аўтарка разважае пра крохкасць і веліч чалавечага жыцця, нічога не гаворачы наўпрост, выкарыстоўваючы для гэтага бытавыя замалёўкі з жыцця трох розных людзей.

Завяршаюць альманах вершы Аляксандра Цітова, гаворачы пра якія хочацца выкарыстаць слова «прэтэнцыёзнасць». Погляд аўтара накіраваны ва ўнутраны свет, ён даследуе рухі душы, але заўважна, што пакуль яшчэ занадта падпарадкаваны строгай сілаба-танічнай форме, якая часам замінае аўтару стварыць больш натуральнае выказванне.

Зразумела, што меркаваць пра творчасць аўтара, ступень яго таленту і прагназаваць далейшае развіццё, грунтоўчыся на ўражанні ад некалькіх тэкстаў немагчыма. Сёлетні альманах конкурсу «Першацвет» пацвярджае два відавочныя тэзісы: па-першае, у маладой беларускай літаратуры ўсё яшчэ хапае яскравых, адметных аўтараў, сярод якіх, безумоўна, вылучацца сапраўдныя майстры; па-другое, любому аўтару, а асабліва маладому, заўсёды ёсць куды развівацца, над чым працаваць і куды імкнуцца. «Першацветамі» ў дадзеным выпадку варта было б лічыць не саміх аўтараў, а менавіта іх тэксты, якія апырэджваюць далейшае «квітненне».

Прыём заявак для ўдзелу ў конкурсе «Першацвет-2020» пачынаецца 1 сакавіка. Інструкцыю аб парадку правядзення конкурсу глядзіце на сайце Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь: mininform.gov.by/meropriyatiya/konkursy-dly-smi/perhatsvet/

Дар'я СМІРНОВА

Падарожжы праз кнігі

Падчас XXVII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу адбылася творчая сустрэча з журналістам-мжнароднікам і публіцыстам Інсай Плескачэўскай. Нагодай паслужыла прэзентацыя яе кнігі «Гістарычныя прагукі з Францыска Скарыны», што пабачыла свет у Выдавецкім доме «Звязда» ў межах праекта да 500-годдзя Францыска Скарыны. Ці мае патрэбу ў прэзентацыі выданне, наклад якога цалкам разышоўся? У аўтара на той момант заставалася тры асобнікі. Таму і тэмы, што ўздымалі падчас імпрэзы, былі розныя. Абмяркоўвалі не толькі праекты, якія завяршыліся, але і тыя, што плануецца; асабліва сці нацыянальнага характару і ўспрымання сябе рознымі народамі, пэўную закрытасць ці, наадварот, адкрытасць у жаданні супрацоўнічаць. Самае цікавае з гутаркі прапануем да ўвагі чытача.

На старонках прэсы. Праект, над якім Інса Плескачэўская працуе на працягу пяці гадоў, — «Без жалезнага занавесу», рэалізуецца на старонках выдання «СБ. Беларусь сегодняя». Распавядае ён пра змены, якія адбыліся ў былых сацыялістычных краінах на працягу апошніх трох дзесяцігоддзяў. Аўтар наведла 7 краін: былая ГДР, Чэхія, Славакія, Венгрыя, Польшча, Балгарыя і Румынія. У свежых нумарах газеты ярка з'яўляюцца публікацыі пра Румынію.

Першапачаткова была ідэя расказаць толькі пра брэнд былых сацыялістычных краін (прадукцыю, якая лічылася гандлёвым знакам, альбо «гандлёвай

Фота Марыны Варобей.

Інеса Плескачэўская.

маркай»). А пачыналася ўсё з апытання чытачоў: якія брэндзі памятаюць яны? Высветлілася, што з Чэхіі памятаюць піва і Багемскае шкло, з Румыніі — мэблю, у ГДР — фільмы пра індзейцаў з Гойка Міцічам у галоўнай ролі, з Балгарыі — садавіну, гародніну, цыгарэты, тытунь. Узнікла задума наведваць фабрыкі, дзе ўсё гэта выпускалася, пацікавіцца: «выжылі» яны ці не ў іншых эканамічных умовах (высветлілася, што не ўсе). Па выніках праекта плануецца выдаць кнігу. Увойдуць у яе і шматлікія інтэрв'ю, зробленыя падчас наведвання краін. Напрыклад, гутарка з апошнім царом Балгарыі, з апошнім камуністычным правадыром былой ГДР,

першым прэм'ер-міністрам незалежнай Славакіі, многімі рок- і поп-зоркамі ды і простымі людзьмі. Спектр апытанак павінен быў быць шырокім, каб самыя розныя людзі расказалі, як змянілася іх жыццё за 30 гадоў. Магчыма, гэта ўсё — суб'ектыўныя погляды, але Інса Плескачэўская падкрэсліла: менавіта суб'ектыўныя погляды, калі пададзены разам, ілюструюць аб'ектыўную карціну жыцця... Акрамя таго, аўтар зрабіла шэраг інтэрв'ю спецыяльна для кнігі, якая рыхтуецца да друку (яшчэ не публікаваліся): з былым прэзідэнтам Польшчы Лехам Валенсам і з адным з яго паплечнікаў Адамам Міхнікам.

Пра эканамічныя тэндэнцыі. Ва ўсіх постсацыялістычных краінах мелі месца падобныя эканамічныя працэсы. І з кааператывамі, і з зямлёй кааператывага карыстання адбылося адно і тое ж: яны перасталі існаваць. Зямлю вярнулі былым уладальнікам. У тых, хто спецыялізаваўся на сельскай гаспадарцы, засталіся маленькія зямельныя надзелы: займацца сельскай гаспадаркай, як раней, стала немагчыма. Балгарыя зрабіла стаўку на зерневыя. Гароднінай цяпер там не займаюцца. Калі раней балгарскія памідоры былі надзвычай папулярныя за межамі краіны, то цяпер іх імпартуюць з Турцыі...

Між балтыйскім і мінскім

Адным з мерапрыемстваў XXVII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі стала адкрыццё часовай экспазіцыі «Прастора эстонскай кнігі» ў Нацыянальнай бібліятэцы. Арганізавана мерапрыемства з дапамогай Саюза кнігавыдаўцоў Эстоніі і Нацыянальнай бібліятэкі гэтай краіны.

Аснову экспазіцыі склалі выданні-фіналісты конкурсу на званне самага высокамастацкага выдання за 2017 год: было адабрана 25 найлепшых кніг, якія выклікалі найвышэйшую адзнаку прафесіяналаў і чытачоў як з паліграфічнага, так і з эстэтычнага пункту гледжання.

Значная частка выстаўкі склалася з кніг выдавецтваў «KPD» і «Aleksandra», дзякуючы якім рускамоўная публіка ў Эстоніі і за мяжой можа азнаёміцца з навінкамі эстонскай літаратуры. Частка экспазіцыі прысвечана літаратурна-мастацкаму часопісу «Таллін», які ў 2018 годзе адзначыў 40-годдзе з дня заснавання. У адкрыццё ўзялі ўдзел галоўны рэдактар часопіса «Таллін» і дырэктар выдавецтва «Aleksandra» Нэлі Абашын-Мельц, а таксама дырэктар выдавецтва «KPD» Валянціна Кашына.

Нэлі Абашын-Мельц выказала добрыя словы ў адрас тых, хто робіць магчымымі выстаўкі, кшталту гэтай:

— Эстонскі народ — гэта малы народ, беларуская мова таксама не вельмі распаўсюджана, але мы можам камунікаваць паміж сабой, знаць адзін аднаго менавіта праз працу перакладчыкаў. Акрамя таго, мы дзякуем за тое, што Нацыянальная бібліятэка знайшла ў сваіх фондах кнігі, якія былі перакладзены з эстонскай мовы на беларускую.

Тэму сувязяў паміж народамі падхапіла Валянціна Кашына:

— Не ўсе выданні зацягвае віртуальная прастора, многія застаюцца з папяровай кнігай, але самае галоўнае, што ўсіх нас з вамі аб'ядноўвае — Слова. У Эстоніі вельмі цікава жыць з кнігай, працаваць з ёй, існаваць у выдавецкім працэсе, і як вынік — гэта міжнародны плацдарм, дзе кніга або становіцца канкурэнтаздольнай, або не.

Выстаўка «Прастора эстонскай кнігі» ладзіцца пры падтрымцы выдавецтваў «KPD» і «Aleksandra», часопіса «Таллін», Нацыянальнай бібліятэкі Эстоніі, Саюза кнігавыдаўцоў Эстоніі, Пасольства Эстоніі ў Рэспубліцы Беларусь. Наведаць яе можна да 15 сакавіка ў Нацыянальнай бібліятэцы.

Данііл ЛЫСЕНКА

Камунікацыя як каштоўнасць

Адна з асноўных мэт міжнароднай кніжнай выстаўкі — усталяванне міжкультурных кантактаў і перспектывы супрацоўніцтва. Найперш гэтая камунікацыя карысная для стварэння новых праектаў, але яна таксама дапамагае ўзнаўленню некаторых старонак гісторыі літаратуры.

Пераклады беларускіх класікаў на замежныя мовы замацоўваюць пазіцыі беларускай літаратуры ў сусветнай культуры, таму гісторыя перакладаў надзвычай важная. Падчас XXVII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры папоўніў сваю калекцыю перакладаў.

На акцыю «Збіраем Быкава разам!» адгукнуўся ўкраінскі літаратар, перакладчык і публіцыст Аляксандр Ірванец, які перастварыў па-ўкраінску апавесць Васіля Быкава «Пахаджане» і шчыльна супрацоўнічае з сучаснымі беларускімі літаратарамі. Ён перадаў музею каштоўны выданні перакладу на ўкраінскую рамана Васіля Быкава «Мёртвым не баліць». У 1966 годзе ў Нью-Ёрку ў выдавецтве «Пралог» гэты раман выйшаў у перакладзе выбітнага ўкраінскага літаратуразнаўца Івана Кашаліўца. Да выдання асобнай кнігай пераклад

быў надрукаваны ў галоўным часопісе ўкраінскай дыяспары «Сучасніст» у чатырох нумарах. А ў 1990 годзе ў Кіеве пабачыў свет яшчэ адзін пераклад — за аўтарствам Таццяны Кабржыцкай.

Аляксандр Ірванец падарыў музею выданне 1966 года і два нумары часопіса «Сучасніст». Кніга трапіла да Аляксандра Ірванца ў 1995 годзе ў Мюнхене з рук паэткі Эмы Андзіеўскай, жонкі Кашаліўца. А два часопісы ён выпадкова знайшоў на «блышыным» рынку.

Ступень праўдзівасці, дакладнасці і высокага мастацкага майстэрства Васіля Быкава робіць яго насамрэч сусветным пісьменнікам. Для ўкраінскай культуры гэты раман мае асаблівае значэнне яшчэ і таму, што дзеянне адбываецца на тэрыторыі Украіны, падчас Кіраваградскай аперацыі 1944 года.

Сустрэча сталася паўнаўдасным дыялогам культур дзякуючы музычнаму суправаджэнню — выступленню Маргарыты Кучук, кіраўніка хору ўкраінскай песні «Криниця». Імпрэза прайшла пры ўдзеле Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Украіны ў Рэспубліцы Беларусь Ігара Кізіма, прадстаўнікоў выдавецтва «Знання», якое нядаўна выдала тры творы Васіля Быкава на ўкраінскай.

Дар'я СМІРНОВА

Агульны скарб

Паэзія Азербайджана для Беларусі

Пераклады пачынаюцца са шчырай і непрыхаванай цікавасці да краіны, лічыць Таццяна Сівец, паэтэса, перакладчыца, рэдактар-укладальнік зборніка паэзіі «Анталогія сучаснай Азербайджанскай літаратуры», які быў выдадзены ў Выдавецкім доме «Звязда» пры падтрымцы Цэнтра перакладу пры Кабінёце міністраў Азербайджанскай Рэспублікі.

На прэзентацыі зборніка ў кнігарні «Дружба», якая прайшла ў межах XXVII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу, Таццяна Сівец падкрэсліла:

— Менавіта з любові да ўсяго Азербайджана, да прыгожага горада Баку пачалася мая самая вялікая любоў. Гэта цудоўная цёплая краіна, дзе жывуць вельмі шчырыя і цікавыя людзі. У кожнай краіне самы вялікі гонар і скарб — гэта яе літаратура. І азербайджанцы ёй ганарацца, адчуваючы важнасць ролі творцаў у жыцці, у культуры, у гісторыі.

Дарэчы, Выдавецкі дом «Звязда» супрацоўнічае з Азербайджанам з 2013 года. Першым сумесным праектам сталі кнігі «Шчаслівая сустрэча» з серыі «Сугучча сэрцаў. Беларусь — Азербайджан». З таго часу ў Выдавецкім доме «Звязда» пабачылі свет яшчэ чатыры кнігі гэтай серыі: «Знічкай цябе я пакіну (вершы, паэмы)» — зборнік паэта, заслужанага дзеяча мастацтваў Азербайджана Чынгіза Алі аглу, перакладзены на беларускую мову; «Ліст» — вершы маладой паэтэсы Лэйлы Аліевай, пераствораныя па-беларускі Таццянай Сівец; «Базгула і поры года» — казка пісьменніцы Севідж Нурукызы, якая суправаджаецца вершамі і загадкамі; «Анталогія сучаснай азербайджанскай літаратуры» — кніга, якая прадстаўляе творцаў розных пакаленняў і паэтычных школ. У анталогію ўвайшлі такія паэты, як Самед Вургун, Мікаіл Мушвіг, Расул Рэа, Гусейн Арыф, Набі Хазры, Алі Керым, Мамед Араз, Тофік Байрам, Закір Ягуб і многія іншыя. Перакладчыкамі з азербайджанскай мовы выступілі Таццяна Сівец, Навум Гальпяровіч, Юлія Алейчанка і Валерыя Радунь. Іх вершы ў арыгінале і ў перакладзе гучалі падчас сустрэчы.

Саветнік Пасольства Азербайджанскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь Нізамі Рустамаў падкрэсліў, што Азербайджан і Беларусь звязаны цёплым і шчырым сяброўствам. «Адносіны развіваюцца ва ўсіх сферах. І культурны кірунак — адзін з ключавых. Усцешна, што ў Беларусі звяртаюць увагу менавіта на сучасную азербайджанскую літаратуру, тым самым даючы магчымасць блізкага знаёмства з нашай культурай», — упэўнены Нізамі Рустамаў.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Агульначалавечае і рамантычнае

Асаблівасці творчага почырку Віктара Маркаўца

Віктар Маркавец (1947—2013) належыць да тых айчынных мастакоў і дзеячаў культуры, асноўным матывам творчасці якіх з’яўляецца цікавасць да нацыянальнай гісторыі, культуры, фарміравання, развіцця нацыянальнага стылю. Урадженец Докшыц, ён рос у асяроддзі «нацыянальнага космасу» — людзей, іх узаемаадносін, спраў, побыту, народнага мастацтва. На мінулым тыдні ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі адбылося адкрыццё маштабнай выстаўкі аўтара «Класіка і этнамадэрн». У экспазіцыі прадстаўлена каля 30 жывапісных твораў, якія максімальна раскрываюць перыяды жыцця творцы.

Віктар Маркавец пакінуў багатую спадчыну. Партрэт, пейзаж, нацюрморт — ва ўсіх жанрах станковага жывапісу мастак быў вучнем народнага мастака Беларусі І. В. Ахрэмчыка, стварыў адметныя творы, сказаў сваё, безумоўна, унікальнае слова. Але гэтымі рамкамі яго творчасць не абмяжоўваецца. Майстар пакінуў яркі след і ў галіне адроджанага традыцыйнага народнага маляванага дывана, так званай маляванкі, напісаўшы нямала разнапланавых работ на мяжы традыцыйнага і прафесійнага, станковага і прыкладнага мастацтваў.

У 1980 годзе за шэраг карцін мастак узнагароджаны прэміяй Ленінскага камсамола — і гэта было прызнанне поспеху маладога майстра, які стварыў кампазіцыі з гарманічным спалучэннем лірыкі, рамантызму, эпічнага кампанента, не пазбаўлены драматычнага падтэксту.

Незвычайным досведам злучэння філасофскай думкі і станковага жывапісу з’яўляецца шэраг праектаў Віктара Маркаўца і Алеся Разанава, рэалізаваных на пачатку 1990-х гадоў. Арыгінальныя кампазіцыі, якія спалучаюць абстрактны і выяўленчы пачатак, уяўляюць сабой візуалізацыю ідэй, эмоцый, яднаючы, часам парадаксальна, філасофскае і жыццёвае, агульначалавечае і нацыянальнае.

Вянчае разнастайныя праявы мастацкага, паэтычнага, педагагічнага дару Віктара Пятровіча работа па роспісе цэркваў у Докшыцах, вёсцы Сітцы Докшыцкага раёна, старажытным Заслаўі, дзе майстар пражыў апошнія 25 гадоў.

Зразумець вобразы мастака, у думках прайсці разам з ім па месцах вечнай памяці, асэнсаваць асноўныя матывы жыцця і творчасці — гэта змога зрабіць глядач, наведаўшы выстаўку Віктара Маркаўца ў Нацыянальным мастацкім музеі.

На палотнах жывапісца — краявіды старажытных беларускіх гарадоў. Вялікай любоўю поўніцца кожная работа, кожны вобраз майстра. Паўсядзённае жыццё старажытных вулачак горада, старыя дрэвы, крыніцы, дамы — ствараецца ўражанне, што мастак запрашае ўбачыць простую, але настолькі важную, блізкую прыгажосць родных мясцін. Большая частка твораў прысвечана прыродзе, некаторыя — гістарычным падзеям.

Работы Віктара Маркаўца дэманструюць прыгожыя, цікавыя краявіды, унікальныя беларускія мясціны, што дае шанс глядачу ўспомніць таксама і свой дом, гісторыю роднага краю, зірнуць інакш на звыклія пейзажы і натхніца прыгажосцю. Хоць і няма ўжо гэтага

таленавітага мастака з намі, але яго прысутнасць адчуваецца ў кожнай лініі, кожным вобразе. Аўтарскі почырк гэтага творцы складана не пазнаць.

Калі асэнсоўваеш спадчыну Віктара Маркаўца ў часавай перспектыве, бачыш пашыраным зрокам тое, чаго не было відаць у штодзённых судачыненнях на працягу сарака гадоў яго інтэнсіўнага творчага жыцця. Менавіта жыццё, бо ў творчасці ён, адразу пасля заканчэння ў 1971-м інстытута, не існаваў, а менавіта жыў, гарэў полымем жадання тварыць, раскрываючы менталітэт і гісторыю свайго народа.

Дарэчы, Віктар Маркавец увайшоў у найноўшую гісторыю айчыннага мастацтва не толькі як аўтар адметных работ, што вылучаюцца адзінствам кампазіцыі і колеру, строгай акрэсленасцю малюнка, але і як мастак-грамадзянін. Ён аўтар партрэтаў-рэканструкцый знакамітых асоб нацыянальнай гісторыі і культуры, у тым ліку Уладзіслава

Сыракомлі, Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча і яго дачкі Камілы, а таксама асобнай галерэі твораў, прысвечаных Кастусю Каліноўскаму.

На выстаўцы экспануюцца палотны з докшыцкай серыі, якой Віктар Маркавец на пачатку творчага шляху засведчыў высокі прафесійны ўзровень і выразную скіраванасць да традыцыйнага рамантызму.

У докшыцкай серыі палотнаў Віктара Маркаўца ад карціны да карціны праз міфалогію і абрады разгортваецца апавед пра жыццё народа, яго існаванне на зямлі. Пачынаючы з асобных архетыповых вобразаў, працягваючы сэнсавымі ўвасабленнямі народнай мудрасці і, нарэшце, ствараючы касмаганічную міфалагему традыцыйнага гуляння, мастак увасабляе ўнікальны жывапісны летапіс, дзе ў кожным з твораў інтанацыі то нарастаюць да арганнага гучання, то сцішаюцца да шчымылівых і пранізлівых мелодый жалейкі.

Віктар Маркавец напаўняе палотны чароўнай рамантыкай пачуццяў і настройў маладых людзей у атмасферы народнага гуляння. Тут і ўзрушанае захапленне прыгажосцю юнацтва, і асветленыя промнямі веснавага сонца абрысы родных Докшыц, і квітненне лугоў, і мілагучнасць навакольных палёў і лясоў.

Увогуле, праект «Класіка і этнамадэрн» — добры прыклад выстаўкі, якая дазваляе аналізаваць і ацэньваць творчасць аўтара праз прызму перыядаў захапленняў. Адчуваецца, што Віктар Маркавец у любым перыядзе свайго прафесійнага станаўлення да любой справы, тэмы ставіўся вельмі адказна. Гэта і дапамагло яму назаўсёды ўпісаць сваё прозвішча ў гісторыю беларускага мастацтва.

Сёння творы Віктара Пятровіча захоўваюцца ў Нацыянальным мастацкім музеі, Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў Беларусі, фондах Беларускага саюза мастакоў, галерэі М. Савіцкага, Музеі-запаведніку «Заслаўе», літаратурных музеях Максіма Багдановіча, Янкі Купалы, Якуба Коласа, у Беларускім музеі ў Гайнаўцы, Надвісянскім музеі ў Казімежы-Дольным (Польшча), прыватных калекцыях Беларусі, Польшчы, Амерыкі.

Вікторыя АСКЕРА

Праз яркасць фарбаў

Аўтары з Беларусі, Расіі і Украіны запрашаюць на выстаўку па выніках пленэру ў Здраўнёва

Атмасфера сяброўства і памяці — менавіта так можна ахарактарызаваць мастацкі праект «Здраўнёва ў асобах і лёсах», які адкрылі ў Мастацкай галерэі імя Міхаіла Савіцкага. Выстаўка — плён працы маладых мастакоў Беларусі, Украіны і Расіі. Аўтары прымалі ўдзел у пленэры, які прайшоў летам 2019 года ў сядзібе І. Рэпіна пад Віцебскам і быў прысвечаны юбілею вялікага мастака. Дванаццаць маладых жывапісцаў стваралі партрэты жыхароў навакольных вёсак. Разам з імі працавалі літаратары, якія пісалі эсэ пра людзей, увасобленых на палотнах.

Літаратурна-мастацкі пленэр быў арганізаваны ў межах Міжнароднага гуманітарнага праекта «Мінская ініцыятыва», які створаны Міждзяржаўным фондам гуманітарнага супрацоўніцтва дзяржаў СНД для правядзення сумесных акцый творчай і навуковай інтэлігенцыі трох славянскіх краін.

Стваралі мастакі з натуры, на свежым паветры. Пісаць партрэт для аўтараў стала творчым выклікам. На тое, каб даведацца, адчуць, паказаць характар і настрой чалавека, давалася два дні. Героі на палотнах — жыхары

Віцебшчыны. Адны вучацца ў школе, іншыя даўно выйшлі на пенсію, хтосьці спявае ў хоры. Хтосьці працуе на птушкафабрыцы, а хтосьці адкрыў рамесную майстэрню.

Напрыклад, на выстаўку ў Мінск спецыяльна прыехала Зінаіда Кохтава, якую малявала руская мастачка Ірына Ткачэнка. А жанчына сапраўды з цікавым лёсам. Нарадзілася ў 1941 годзе, зусім яшчэ маленькай была вывезена ў Германію, а пасля вайны, калі аднаўлялі завод у пасёлку Руба, жыла з сям’ёй у зямлянцы. Ужо дарослай працавала на біястанцыі юных натуралістаў. Зараз удзельнічае ў хоры «Надзея».

— Я ніколі раней не ўдзельнічала ў пленэрах, дзе трэба распавядаць пра чалавека, — расказала мастачка з Мінска Лізавета Пастушэнка. — Мы выбіралі мадэль у ліку тых, хто пагадзіўся паўдзельнічаць у праекце. Цікава, што спачатку чалавек чапляў вонкава, і ты як мастак ужо падбіраў для яго колеравую гаму, ракурсы. Але потым знаёміўся, і ўсё мянялася, абрасталі новымі дэталімі.

Ірыне спадабалася 14-гадовая дзяўчына з рамантычнымі

светлымі кудзёркамі, але партрэт атрымаўся не па ўзросце сур’ёзны. Гэта карціна пра маладосць і мэтанакіраванасць — не пра гордасць, як можа падацца на першы погляд. Аказалася, што Каця, якую намалювала мастачка, піша вершы, наведвае танцавальную студыю, глядзіць фільмы пра вайну і ўжо ўяўляе, чаго хоча ад жыцця.

Пакуль група мастакоў пісала партрэты, пісьменніцы Яўгенія Даброва і Яўгенія Дзекіна размаўлялі з натуршчыкамі. Перад імі стаяла задача напісаць пра кожнага з іх эсэ.

— У ваколіцах Здраўнёва жывуць людзі з вельмі выразнымі жыццёвымі каштоўнасцямі, — падзялілася ўражаннямі Яўгенія Даброва. — Яны ведаюць, што такое добра і што такое дрэнна, што ў жыцці галоўнае. Гэта важнасць і каштоўнасць працы, вернасці, сяброўства. Зараз людзі чамусьці саромеюцца казаць «я хачу быць верным», «я хачу шмат працаваць». А тут мы ўбачылі тых, хто так жыў.

Па словах дэкана мастацкага факультэта Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Ганны Конанавай, пленэры

вельмі каштоўныя для мастака. Яны дазваляюць забыць пра ўсе пытанні, нават бытавыя, ні пра што не думаць і цалкам аддацца творчай задачы. Мастакам прыемна было працаваць у Здраўнёва. Многія аўтары жартавалі, што падчас пленэру адчувалі прысутнасць

Рэпіна, які быццам заўсёды быў побач.

Выстаўка стала не проста фактам, але і добрай нагодай мастакам пагутарыць адно з адным, абмеркаваць сучасныя трэндны і асаблівасці арт-працэсаў кожнай з краін.

Вікторыя АСКЕРА, фота аўтара

Старонкі лёсу Барыса Луцэнкі

Успамінаем важныя моманты жыцця легендарнага рэжысёра

Гэтая сумная падзея, безумоўна, ускалыхнула беларускі тэатральны свет. 5 лютага не стала Барыса Луцэнкі — вялікага беларускага тэатральнага рэжысёра, валадара сцэны з сярэдзіны 1960-х гадоў да нашых дзён, народнага артыста Беларусі, лаўрэата спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне».

Яму было 82 гады. Калегі ведалі: рэжысёр-пастаноўшчык Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага Барыс Луцэнка даўно і цяжка хварэе. Але таксама вэдзлі яго байцоўскі характар, які не даваў злегчы. Дырэктар тэатра Эдуард Герасімовіч пацвердзіў: Барыс Іванавіч працаваў да апошняга. Яго смерць, нягледзячы ні на што, стала нечаканасцю.

ШЛЯХ У ПРАФЕСІЮ

Барыс Луцэнка нарадзіўся ў Майкопе ў 1937 годзе. Шлях у прафесійнае мастацтва аднаго з найлепшых рэжысёраў Беларусі пачынаўся з кінамастацтва, з эпізодычнай ролі ў фільме «У акапах Сталінграда». Тады Барыс Іванавіч вучыўся ў чыгуначным тэхнікуме ў Растове-на-Доне. Недалёка ад тэхнікума ў Доме культуры быў народны тэатр, дзе Луцэнка атрымаў галоўную ролю ў спектаклі «Дарослыя дзеці». Так здарылася, што спектакль паглядзеў асістэнт Аляксандра Іванова, рэжысёра-пастаноўшчыка фільма «У акапах Сталінграда». І ўжо праз тыдзень малады акцёр быў зацверджаны на эпізодычную кінаролю афіцэра.

Пасля заканчэння Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута працаваў рэжысёрам Нацыянальнага тэатра імя Янкі Купалы, ствараў пастаноўкі ў Тэатры-студыі кінаакцёра, прычым гэтыя спектаклі мелі вялікі рэзананс. Усяго ж паставіў больш за 100 спектакляў на сцэнах Беларусі, Расіі, Украіны, Літвы, Латвіі, Швейцарыі і Германіі. Быў рэжысёрам драмы «Раскіданае гняздо» (1981), фільмаў-спектакляў «Зацюканы апостал» (1983), «Вяртанне ў Хатынь» (1984). У 2016 годзе зняўся ў кароткаметражнай драме «Пад кронамі дрэў».

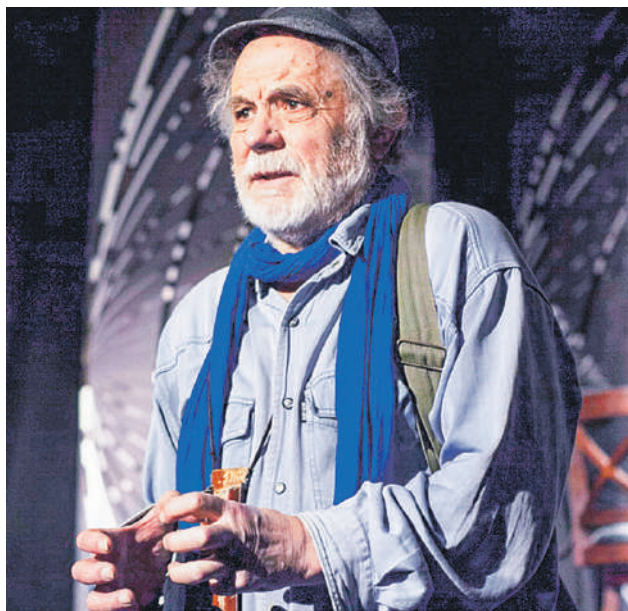
ПОСПЕХ І СЛАВА

Цяпер многія ўспамінаюць 1970-я як гады брэжнеўскага застою, але іх можна назваць і гадамі луцэнкаўскага росквіту, а значыць, росквіту савецкага беларускага тэатра. Тэатралы, інтэлігенцыя, студэнцтва — здавалася, увесь Мінск прыходзіў на спектаклі Барыса Луцэнкі.

Знакаміты беларускі рэжысёр і пастаноўшчык заўсёды казаў, што толькі для гледача тэатр пачынаецца з вешалкі, а для трупы — з творчай, клапатлівай працы рэжысёра. Барыс Луцэнка ўзначальваў Дзяржаўны рускі драматычны тэатр Беларусі (сёння Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Горкага) з 1973 па 1982 год. І тады на сцэне Рускага з’явіліся шэдэўры ад Луцэнкі: «Макбет» У. Шэкспіра, «Трохграшовая опера» Б. Брэхта, «Трагедыя чалавека» І. Мадэра. Крытыкі называюць гэты час «залатым перыядам» Рускага тэатра ў Мінску.

Менавіта «Макбет» прынес рэжысёру славу. У свой час спектакль быў прызнаны адной з найлепшых сучасных пастановак і ўдасцены Гран-пры на фестывалі ў Штутгартце. Шквал апладысментнаў, бясконцыя выхады на паклон, неверагодны поспех. Але гэты час Барыс Іванавіч успамінаў як перыяд разважання над трагедыяй:

— Пры стварэнні спектакля «Макбет» у мяне ў душы нарадзіліся фразы-разважання, вобразы. Вось рукі чалавека. Яны будуць усё прыгожае. Рукі, розум і Гасподзь Бог, які намі кіруе. З’яўляюцца выдатныя творы архітэктуры, геніяльная музыка, таленавітыя пастаноўкі. І раптам гэтымі ж рукамі ўсё руйнуецца, знішчаецца, выяўляецца нянавісць адзін да аднаго, нездаровы авантурызм. Я думаў пра гэта, калі ствараў «Макбета». Пастаянна задаваў сабе пытанні: адкуль у чалавеку такая супярэчлівасць? Чаму намі авалодвае д’ябал? Ці можа чалавек утаймаваць сваё эга? Гісторыя Макбета будзе паўтарацца ў кожным з нас зноў і зноў. Гэта тэма для бясконцых разважанняў. Памятаю, я так захапіўся трагедыяй, што не пайшоў у адпачынак, узяў сем перакладаў п’есы, зрабіў свой варыянт і, не зацягваючы, паставіў спектакль.

МАРА. ПЕРААСЭНСАВАННЕ

Маштаб асобы Барыса Луцэнкі быў такім, што цяжка паставіць побач з ім яшчэ адно імя. Ён — апошні магіканін айчыннага класічнага тэатра, традыцыі якога ўвасаблялі Уладзімір Маланкін, Валерый Раеўскі, Андрэй Андросік.

Барыс Іванавіч на працягу некалькіх дзесяцігоддзяў марыў аб адкрыцці свайго тэатра, «пад купаламі», як ён казаў. Тэатра хоць і няма, але ёсць спектаклі, у якіх творца змог рэалізаваць свае ідэі і погляды. У спектаклях рэжысёра «Эдып», «Загадкавы візіт», «Аракул» ёсць касмічны пачатак, які дапамагае гледачам зразумець сябе, пераасэнсавачь учынкi, задумацца над вечнымі каштоўнасцямі. А пасля спектакля «Вечнасць на дваіх»

Сцэна са спектакля «Зацюканы апостал».

многія гледачы крадком выціраюць слёзы. І, напэўна, гэта не толькі спачуванне галоўным героям п’есы, якіх бліскуча іграюць акцёры Аляксандр Брухацкі, Валерый Шушкевіч і Бэла Масумян. Магчыма, як меркаваў рэжысёр, гэта слёзы ачышчэння, раскаяння, разумення таго, наколькі чалавек можа быць негарманічны з навакольным светам, з роднымі, з Богам.

НА РАЗВІТАННЕ:

Мікалай ПІНІГІН, мастацкі кіраўнік Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Я. Купалы:

«Барыс Іванавіч працаваў у нашым Купалаўскім тэатры 6 гадоў. Гэта былі вельмі сур’ёзныя спектаклі. Ён стварыў маю прафесійную кар’еру (я рэжысёр тэлебачання па адукацыі). А потым пайшоў на тэлебачанне працаваць. Ён памятаў мяне па акцёрскіх працах. Запрасіў у Рускі тэатр, і я з задавальненнем пайшоў працаваць у Рускі акцёрам. Так што ён хросны бацька майго лёсу прафесійнага. Ён не проста цудоўны рэжысёр — цудоўны чалавек. Для мяне як вучня, калегі вельмі важна, што ён пасля сябе пакінуў неверагодную прафесійную памяць, неацэнную спадчыну беларускага тэатра».

— Кожны павінен знайсці той «купал», пад якім зможа пражыць усё жыццё, — казаў рэжысёр. — Задача не з лёгкіх. І мой тэатр мог бы накіраваць, дапамагчы, падказаць. Усе мы грэшнікі. Грэх заўсёды будзе ісці за намі па пятах. Як гэта спыніць? У праваслаўі — прапакайне. Калі чалавек усвядоміў свае памылкі, вырасць іх выправіць, яму даруецца, ён зможа стаць на правільны шлях. Мне б хацелася, каб у «тэатры пад купаламі» кожны спазнаў сэнс свайго існавання. Вось многія жывуць па прынцеце ўсёдазволенасці, думаючы, што пасля смерці нічога няма. Жывуць і ні пра што не думаюць. Але калі б чалавек зразумеў, што існуе і іншае жыццё! Ён змог бы прааналізаваць свае ўчынкі, раскаяцца ў грахах. Сэнс тэатра — у спазнанні. Ва ўсіх маіх спектаклях — недагавораны канец. Для мяне важна, што зло караецца, але мае героі яшчэ і раскайваюцца.

ДЫЯЛОГ З ГЛЕДАЧОМ

Малая сцэна Тэатра імя Горкага — гэта некалькі вузкіх радой крэслаў, атмасфера максімальнай блізкасці гледача да дзейства. Трапіць у гэтае сакральнае месца жадаюць многія, квіткоў часцей за ўсё не дастаць. Дыстанцыя паміж гледачамі і акцёрамі сціраецца. Такая інтэрактыўнасць заўсёды была вельмі важная для Барыса Луцэнкі:

— З публікай трэба размаўляць і да спектакля, і пасля яго. Сёння тэатрам гэтага не хапае, — падкрэсліваў Барыс Луцэнка. — Гледачоў трэба настроіць на патрэбную хвалю, хоць бы хвілін пяць з імі пагутарыць. У спектаклях «Эдып», «Ён і яна», «Сыходзіў муж ад жонкі» я спрабую хоць пару хвілін пагаварыць з публікай.

Дарэчы, пасля спектакля «Ён і яна», дзе Барыс Іванавіч выступаў у якасці рэжысёра і акцёра, ён заўсёды прапаноўваў гледачам застацца і абмеркаваць убачанае. Ні адзін чалавек не пакінуў залу падчас гутарак.

— Я цяну глядацкую цікаўнасць, агонь у вачах, адсутнасць закамплексаванасці і замкнёнасці, — тлумачыў Барыс Луцэнка. — Глядач сёння розны. Калі да мяне пасля спектакля падыходзяць і кажуць: «Я многае зразумеў», — прыемна, разумею, што працу не дарэмна. А хтосьці прыходзіць і расхвальвае мае пастаноўкі, і я проста адказваю «дзякуй». Тэатр дапамагае чалавеку пазнаць самога сябе. Глядзець спектаклі — вялікая навука. Суперажываць або заставацца аб’якавым, захоплена назіраць за дзеяннямі персанажаў або з нецярпеннем чакаць апошняга акта. Я прыхільнік спавядальнага тэатра, калі акцёр каецца перад публікай, а глядач разам з ім пражывае сітуацыю. Талент акцёраў і заключаецца ў тым, каб уцягнуць гледача ў прапанаваны абставіны і падарыць магчымасць перажыць катарсіс.

ПРАДЧУВАННЕ

Дарэчы, па трагічным збегу абставін рэжысёр памёр у дзень, калі яго сябру, галоўнаму акцёру Рускага тэатра Расціславу Іванавічу Янкоўскаму, магло б споўніцца 90 гадоў. Калегі кажуць, што ў апошні час Барыса Іванавіча мучыла дэпрэсія. У яго было адчуванне, што сыходзіць эпоха, якую ён любіў і ў якой жыў. Ён рэдка з’яўляўся на публіцы, але на мерапрыемствах, прысвечаных 90-годдзю Расціслава Янкоўскага, з’яўляўся быць. Да даты 5 лютага ён ставіўся з асаблівым хваляваннем — як быццам прадчуваў, што сядзе менавіта ў гэты дзень...

Вікторыя АСКЕРА

Аляксандр ТКАЧОНАК, акцёр Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага, народны артыст Беларусі:

«Страта горкая, незаменная, да канца яшчэ не ўсвядомленая. Не верыцца, што прыйдзем у тэатр, а Барыса Іванавіча больш няма. Я ўпершыню ўбачыў яго ў тэатральна-мастацкім інстытуце, дзе вучыўся на курсе Уладзіміра Маланкіна. Нашымі педагогамі там якраз і былі Валерый Раеўскі і Барыс Луцэнка. Ужо тады стала зразумела, што гэта людзі-глыбы. Менавіта Барыс Луцэнка запрасіў у 1975 годзе мяне, выпускніка, у тэатр Максіма Горкага, і з яго падачы я служу ў гэтым тэатры ўжо амаль 45 гадоў. Ён даваў мне ролі — і галоўныя, і не галоўныя, але ўсе яны для мяне сталі значныя. Гэта Пічэм у «Трохграшовай оперы», Стаф у «Мілагунай птушцы юнацтва», Адам у «Трагедыі чалавека»... З «Трагедыяй» мы ездзілі ў Венгрыю, ігралі на сцэнах Будапешта і Сальнока».

Сезон незвычайнага

Асаблівасці IX Міжнароднага фестывалю мабільнага кіно VOKA Smartfilm

4 лютага ў кінатэатры VOKA Cinema адбылося адкрыццё IX Міжнароднага фестывалю мабільнага кіно VOKA Smartfilm. Сёлетні слоган — «Сезон (не) звычайных гісторый».

Як і ў папярэдніх сезонах, удзельнікі конкурснай праграмы могуць самі выбраць тэмы. Адсутнічаюць і жанравыя намінацыі. Абавязковых крытэрыяў, якім павінны адпавядаць конкурсныя работы, усяго два: здымка на камеру мабільнага тэлефона і агульная працягласць фільма не больш за 10 хвілін.

— Сёлета мы вырашылі даць удзельнікам фестывалю максімальную свабоду выбару, каб у выніку ўбачыць і паказаць глядачам па-сапраўднаму цікавыя, незвычайныя, не падобныя адна на адну конкурсныя работы, — адзначыў намеснік генеральнага дырэктара кампаніі А1 па лічбавых платформах і кантэнце Антон Бладзік. — Аўтары змогуць самі вырашаць, што ім бліжэй: убачыць незвычайнае ў штодзённым ці прыдумаць уласны сюжэт, змадэляваць рэальнасць ці зафіксаваць яе. У гэтай свабодзе творчага пошуку, на наш погляд, адлюстравана ўся ўнікальнасць мабільнага кіно. І мы спадзяёмся, што скарыстацца такой магчымасцю будзе цікава ўдзельнікам з самых розных краін.

Заяўкі на ўдзел будуць прымацца да 21 сакавіка. Прафесійнае журы вызначыць уладальнікаў статуэтак за першае, другое і трэцяе месцы. Прызамі для пераможцаў стануць розныя мадэлі смартфонаў. А аўтара найлепшага фільма-ўдзельніка конкурснай праграмы ўзнагародзяць Гран-пры фестывалю мабільнага кіно VOKA Smartfilm — грашовым прызам у памеры 3000 рублёў.

У склад прафесійнага журы, якое будзе ацэньваць конкурсныя работы, увайшлі сем экспертаў у галіне кіно. Гэта кіназнаўца, дырэктар праграмы ігравога кіно фестывалю «Лістапад» Ігар Сукманаў, кіназнаўца і кінакрытык Антон Сідарэнка, каардынатар Нацыянальнага конкурсу фестывалю «Лістапад» Мікалай Лаўранюк, дырэктар

кінафестывалю «Паўночнае ззянне» Вольга Чайкоўская, прадзюсар Леанід Каліцень, кінакрытык і журналіст Тарас Тарналіцкі, а таксама рэжысёр Анастасія Мірашнічэнка.

— Кожны Smartfilm для мяне ўжо на працягу пяці гадоў — крыніца эмоцый. Я адчуваў і радасць, і абурэнне, бачыў добрыя і, наадварот, нецікавыя карціны, — падкрэсліў Ігар Сукманаў. — І хай фестываль не дазваляе казаць пра глабальныя тэндэнцыі ў кінематографе, ён распаўядае пра тых, хто не з'яўляецца часткай вялікай індустрыі, тых, хто ў цені, але вельмі любіць кіно і хоча ў ім працягнуцца. Для мяне гэта важна. Мае крытэрыі да адбору фільмаў — талент і шчырасць. Нават калі дзеянне адбываецца ў космасе, яно павінна быць пра наша жыццё.

Па традыцыі паралельна з прафесіяналамі фільмы-ўдзельнікі будзе ацэньваць і народнае журы пад кіраўніцтвам сцэнарыста і рэжысёра Влады Сяньковай. Склад народнага журы будзе

вызначаны па выніках кінатэста, прайсці які можа любы ахвотны.

Мабільнае кіно — гэта прастора, якая злучае культурных рэжысёраў — Стывена Содэрберга, Мішэля Гондры, Зака Снайдэра, Пак Чхан Ука, Джафара Панахі з тысячамі іншых, менш вядомых аўтараў з усяго свету.

Унікальнасць мабільнага кіно ў яго даступнасці для кожнага, як з пункту гледжання рэсурсаў і бюджэтаў, так і ў сэнсе пастаяннай прысутнасці смартфона ў кішэні. Але, мабыць, галоўная «фішка» мабільнага кіно — у яго сапраўднай аўтарскай прыродзе і бязмежных магчымасцях для творчай рэалізацыі! Стваральнік мабільнага фільма ў большасці выпадкаў павінен быць і сцэнарыстам, і рэжысёрам, і апэратарам, і мантажорам, і нават акцёрам. Каб падкрэсліць гэта, у рамках фестывалю арганізатары ўзнагароджваюць не фільм, ролік альбо блог, а менавіта аўтара. Таму колькасць удзельнікаў фестывалю з кожным разам расце.

— Гэты фестываль — добрая магчымасць для рэжысёраў-пачаткоўцаў праявіць сябе, бо, як паказвае практыка, каб зняць добрае кіно, дастаткова мабільнага тэлефона, — упэўнены Антон Бладзік. — Часам такія стужкі выйграюць нават у тых, што створаны з вялікім бюджэтам і вялікай колькасцю спецэфектаў. Цікавая тэндэнцыя — з кожным годам беларускія ўдзельнікі ўсё часцей становяцца фіналістамі на розных міжнародных конкурсах, зняўшы фільм менш чым на 10 хвілін проста на камеру гаджэта.

У дзявятым сезоне фестывалю VOKA Smartfilm запланавана серыя майстар-класаў. Таксама часткай праграмы стануць спецыяльныя кінапаказы. Адзін з іх адбудзецца ў VOKA Cinema 14 лютага і будзе прымеркаваны да Дня ўсіх закаханых. Узяўшы ўдзел у спецыяльным конкурсе, можна атрымаць два квіткі на паказ адной з кінакарцін і выйграць вячэру ў рэстаране.

Для таго каб стаць наведвальнікам сеанса, неабходна прайсці рэгістрацыю на сайце фесту і загрузіць фатаграфію ў вобразе любімага кінагероя. Гэта можа быць як цэлы касцюм, так і асобны аксэсуар, які асацыіруецца з кінагероем.

14 лютага ў кінатэатры VOKA CINEMA будзе працаваць тэматычная фотозона: ёсць магчымасць зрабіць выдатныя здымкі і заадно папазіраваць для конкурсу. Праўда, удзельнікамі розыгрышу змогуць стаць толькі тыя, хто прыйдзе ў вобразе кінагероя і размесціць фота з хэштэгам #vokasmartfilm у сябе ў сацсетках.

Вынікі VOKA Smartfilm будуць падведзены 16 красавіка 2020 года. Увес гэты час сачыць за ходам фестывалю можна будзе на афіцыйным сайце www.smartfilm.by, а таксама ў спецыяльным раздзеле відэасэрвісу VOKA. Акрамя таго, наведвальнікі сайта і карыстальнікі VOKA змогуць першымі ўбачыць работы, якія ўвойдуць у шорт-ліст фестывалю.

Вікторыя АСКЕРА

Серыяльная фабрыка ў Беларусі — магчыма ці не?

Пілотны праект, які можа пашырыць межы краіны ў развіцці кінаіндустрыі

Свежы погляд на кіно, альбо Чаму ў Беларусі так рэдка здымаюць серыялы? Прадукт запатрабаваны, кінастудыя ёсць, але ж працэс рухаецца складана. Пытанне дастаткова няпростое. Тым не менш энтузіясты знаходзяцца. Так, тэлеканал АНТ у адным са сталічных кінатэатраў прэзентаваў пілотную серыю фільма «Начная змена». Творчая група ўзяла на сябе смеласць заявіць, што ў іх ёсць як мінімум жаданне сур'ёзна заняцца стварэннем шматсерыйных фільмаў. На думку ўдзельнікаў эксперымента, у краіне ёсць усё для здымак канкурэнтаздольных тэлесерыялаў: творчыя і тэхнічныя магутнасці дазваляюць. «Начная змена» — дэтэктыўная камедыя з элементамі містыкі. Група зрабіла працоўны матэрыял, які можа стаць пунктам адліку для серыяльнай фабрыкі ў краіне.

— Мы з Максімам Сокалам напісалі сцэнарыі серыяла: нам заўсёды хацелася здымаць кіно, — раскажаў рэжысёр праекта Ілья Баранаў. — Іншая справа, што спецыфіка ў тэлевізійшчыкаў крыху іншая, чым у кінематографістаў, і мы сутыкнуліся з тым, што ў Беларусі спецыяльнай фабрыкі да гэтага часу няма. Сваімі сіламі тэлеканал АНТ гатовы зняць серыял, але зноў жа не хочацца, каб наш эксперымент аказаўся разавай акцыяй. У плане серыяльнай вытворчасці на тэлебачанні пакуль нічога не працуе, хацелася б гэтае пытанне вынесці на грамадскае абмеркаванне. А галоўнае, можа быць, самім сабе адказаць на пытанне: а чым мы горшыя за тыя ж расійскія, украінскія ці казахскія кінематографістаў, якія паставілі вытворчасць нацыянальных серыялаў на паток?

На АНТ упэўнены, што кіно і серыялы для беларусаў і з беларусамі ў галоўных ролях — вось чаго не хапае

праграме перадач тэлеканала, таму што вакол добрага серыяла ўзнікае сацыяльная прастора, нагода для неформальнай камунікацыі.

— Я як кіраўнік тэлеканала разумею, што нясу персанальную адказнасць за сістэмнае павелічэнне аб'ёму нацыянальнага кантэнту ў эфіры канала АНТ, — тлумачыць старшыня праўлення ЗАТ «Другі нацыянальны тэлеканал» Марат Маркаў. — І зразумела, што гаворка ідзе не толькі аб вытворчасці праграм, забаўляльных перадач і навін, але і аб стымуляванні вытворчасці мастацкіх праектаў, у тым ліку беларускіх тэлесерыялаў. Таму ініцыятыва групы маладых аўтараў легла на падрыхтаваную глебу. Мы ўзялі на сябе смеласць і знялі пілотны працоўны матэрыял. Не буду хлусіць, мы разабралі яго па костачках і на мастацкай радзе, і на фокус-групах і разумеем, што нам ёсць куды імкнуцца. Плануем паляпшаць гэтую працу і ўпэўнены, што наша

ініцыятыва будзе падтрымана на дзяржаўным узроўні.

Сюжэт серыяла разгортваецца на запраўцы, начальнік якой любіць усякія інавацыі, таму ўкараненне навізну ў сістэму працы. На яго думку, гэта дапаможа павысіць прадукцыйнасць. На сваіх работніках ён ставіць розныя эксперыменты. Аднаму з іх пачынае здавацца, што за ім нехта пастаянна сочыць. Аднойчы гэты супрацоўнік знікае з запраўкі. На яго месца прыходзіць другі, але з ім таксама адбываюцца розныя дзіўныя рэчы.

Дарэчы, народныя артысты Беларусі Уладзімір Гасцюхін з задавальненнем адгукнуўся на прапанову зняцца ў пілоце серыяла.

— Для мяне важна мець магчымасць здымацца ў нацыянальным кіно. Па-першае, гэта нармальна — культываваць беларускія культурныя каштоўнасці. Па-другое, вельмі важна спрыяць развіццю матэрыяльнай і кадравай базы беларускага кінематографа, — упэўнены акцёр. — А гэта свае сцэнарысты, акцёры, рэжысёры, гукарэжысёры і відэаінжынеры. Таму я прыняў прапанову групы энтузіястаў зняцца ў пілоце серыяла. Мне спадабалася працаваць з гэтай маладой камандай.

Па меркаванні рэжысёра, народнага артыста Беларусі Александра Яфрэмава, пілот «Начной змены» нельга назваць чарным варыянтам. Таму ён абавязкова павінен быць працягнуты. Сама ж рэжысёрская група зараз займаецца аналізам апытання на сайце тэлеканала, апытання журналістаў профільных выданняў, а таксама чакае меркавання мастацкага савета і фокус-групы, заўвагаў аўтарскіх тэтных у кінавытворчасці прафесіяналаў. Калі інфармацыя будзе структуравана, група адразу працягне здымкі.

Вікторыя АСКЕРА

Notfound

На пляцоўцы ОК16 прэзентавалі спектакль па знакамітай п'есе Дзмітрыя Данілава

Пасля спектакля «Сярожа вельмі тупы» Дзмітрыя Багаслаўскага па п'есе Дзмітрыя Данілава скура будзе заходзіцца дрыжыкамі на словах: «Добры дзень, будзем на працягу гадзіны, вам зручна?», калі гэты спектакль дагрукаецца да вашай рэчаіснасці, каб прымусіць задаваць пытанні пра тое, што адбываецца з вамі і вакол вас падчас камунікацый з незнаёмымі людзьмі.

Галоўны герой — Сяргей Мікалаевіч Панцялееў (Дзмітрый Давідовіч) — чакае пасылку. Яму абяцалі: «Будзем на працягу гадзіны». У Сержукову аднапакаёўку прывязджаюць кур'еры (тры), каб аддаць пасылку (адну). І кур'еры робяць гэтае «будзем» на працягу гадзіны ў кватэры, размаўляючы з героем, сустракаючы яго жонку (Ірына Якавец), усё ж такі пакідаюць пасылку, калі гадзіна нарэшце мінае, і з'язджаюць — таксама нарэшце.

Дзмітрый Багаслаўскі ў сваіх п'есах і спектаклях звычайна працуе з бытавымі гісторыямі, якія не з'яўляюцца ідэальнай нормай існавання чалавека, але ўжо быццам бы ўспрымаюцца той самай нормай, якая не бянтэжыць. Рэжысёр выцягвае на сцэну метафары штодзённасці, як, напрыклад, у сваім папярэднім спектаклі паводле п'есы таго ж драматурга — «Чалавек з Падольска» (Маладзёжны тэатр). Яго працы пстрыкаюць пальцамі перад вачыма глядача, праз абсурдысцкую абалонку прапануючы звярнуць увагу на будзённае, прыраўнаванае да сацыяльнай нормы. Дзмітрый Багаслаўскі ў афішы — гэта паўсядзённасць, якая адцяняецца і падсвятляецца абсурдам, змяшчаецца ў кантэкст, што робіць яе дзіўнай, выводзіць з «аўтаматызму ўспрымання».

«Сярожа вельмі тупы» — пра ўсе тыя бытавыя канфлікты, якія могуць нас раздражняць, але мы ўжо практычна перасталі звяртаць на гэта ўвагу. Бытавыя канфлікты сталі настолькі часткай нашай штодзённасці, што ўспрымаюцца як нешта звычайнае і аўтаматычнае, прынятае за норму. Але тэкст п'есы дакручвае ўсе гэтыя будзённыя дыялогі да абсурду.

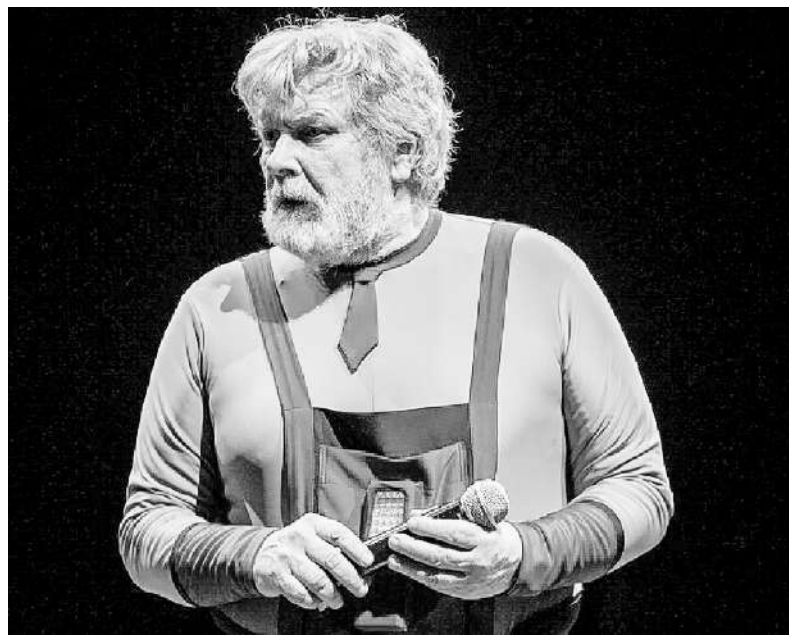
У п'есе — і спектаклі — бачыцца схаваны бытавы шыфр. І ў спектаклі, і ў жыцці «кур'еры» хочуць пачуць не меркаванне свайго героя, а жорсткі рэгламентаваны адказ, які быццам вядомы загадзя: табе даюць першы радок кода, а ты павінен адгукнуцца другім радком. Герой гуляючы у гарады, дзе адно названае слова цягне за сабой камбінацыю, якая заўсёды павінна ісці менавіта пасля гэтай назвы. І вось надыходзіць чарга Сяргея называць свой горад, але намацаць тое, што неабходна

назваць зараз, можна толькі інтуітыўна, таму што ніхто не прапанаваў загадзя азнаёміцца з усім зборам «няпісаных правілаў». Герой не разумее, што ён павінен адказаць, бо не ведае код: «Сярожа вельмі тупы». Сярожа вельмі тупы, таму што ён не ведае правільнага адказу на пытанні пра яго ўласнае жыццё і ўласнае меркаванне.

Пачынаючы з «мы будзем на працягу гадзіны» тэкст гуляе са шматзначным «мы», дзе адразу на паверхню выкараскаецца выкарыстанне «мы» замест «я», якое ніwelюе асобу, зацірае яе за абагульненнем. Тэкст гуляе з бюракратычнай тэмай, дзе замест аднаго чалавека прывязджаюць тры. Сама п'еса задае тэматычна вельмі падрабязны разбор рэчаіснасці, дзе за парай рэплік прыхаваны шматслойныя праблемны пласт.

У Сярожы на цішотцы «404 Notfound» — якраз пра тое, чаму ён тупы. Памылка «404» — гэта стандартны адказ НТТР пра тое, што кліент быў у стане камунікаваць з серверам, але сервер не можа знайсці даныя згодна з запытам. Сервер-Сярожа не можа знайсці правільнага адказу на код, і ў яго атрымліваецца няправільна адказаць на пытанне, чаму ж яму трыццаць, ёсць жонка і няма дзяцей. Хоць, здавалася б, ці можа тут быць няправільны адказ?

На чые ж пытанні не можа адказаць Сярожа? З кім Сярожа сядзіць «на працягу гадзіны»? «Кур'еры» (Дзмітрый Рачкоўскі, Аляксандр Шароў, Арсень Гардзіенка) — кожны чалавек, які парушае вашы асабістыя межы, што пазбаўляюць выбару, варыятыўнасці існавання, права мець асабісты перакананні. Тры кур'еры, якія прывозяць адну пасылку (хоць хапіла б толькі аднаго чалавека), якія не могуць сысці, таму што маюць рэгламент, хоць яны тут не патрэбныя, але рэгламент жа! І гэтак далей ад пачатку і да канца: «кур'еры» — гэта ўсё тыя камунікатыўныя сітуацыі парушэння ўласных межаў і правоў, з якімі мы сутыкаемся ў жыцці, канцэнтравана сабраны ў адным месцы. Тры кур'еры розных узростаў і з рознымі каштоўнасцямі, якіх запхнулі ў адну ўніфікуючую сістэму-форму, становяцца абагульненымі. У тым ліку за кошт сваёй непадобнасці і існавання супрацьлеглых рысаў, якія прысутнічаюць у розных асобах, але сабраны ў адной з'яве — «кур'ер». І «Сярожа» — гэта рэакцыя чалавека, спалоханага гэтымі «сацыяльнымі рытуаламі» з пэўнымі рэгламентамі, якія трэба выконваць, каб не трапіць пад яшчэ большы ціск.

У ОК16 ёсць мноства спосабаў выбудаваць сцэнічную прастору і залу для глядачоў, каб дапоўніць сэнсы спектакля, выкарыстоўваючы «глядацкую залу». Глядачы апынаюцца адзін на супраць аднаго з двух бакоў ад пляцоўкі, дзе працуюць акцёры. Гульнявая прастора становіцца праслойкай паміж глядачамі, якія бачаць адзін аднаго. Рэжысёр пабудоваў на сцэне клетку аднапакаёвай кватэры, якая разразаецца наўскос сіметрычнай планіроўкай, ствараючы для глядачоў з абодвух бакоў адну і тую ж выяву, ілюзію адлюстравання глядацкай залы насупраць. Але на працягу спектакля, акцёры працуюць з дзвюма канапамі і трыма кур'ерскімі торбамі-кубамі, косая сіметрычнасць для глядачоў пачынае губляцца.

У выніку глядачы атрымліваюць сцэны, дзе ім даводзіцца звярнуць увагу на суседзяў, — яны абавязаны парушыць звыклія «тэатральныя межы» адзін аднаго, падкрэсліваючы сюжэтнае ўмяшанне іншых у прыватнае жыццё. Гэта павінна палохаць і напружваць, але мацней на нервы ўсё ж цісне музыка (Міхаіл Абухоў), таму што глядач усё роўна аказваецца ў большай меры адрэзаны ад кватэры героя (я як глядач не прысутнічаю ў іх прасторы, не прыкрытай ад мяне ніякімі сценкамі, гляджу звонку). Адчуванне ўласнай неабароненасці — як неабароненасці Сярожы — узнікае толькі тады, калі я задумваюся, што гэта можа быць мая аднапакаёўка. Але ў самой прасторы мне не хапае гэтых трыгераў, якія б дазвалялі не толькі пазнаваць «кур'ераў» Сярожы, але і тут і цяпер пачувацца Сярожам, які не можа знайсці даныя згодна з запытам.

Што ж там такое варушыцца ў пасылцы, якую ніхто з герояў так і не адкрывае? Тут ёсць візуальны адказ (калі гэта адказ, вядома): кватэра адной сям'і запакоўваецца ў каробачку, у якой таксама нешта варушыцца. Можна, і іх каму-небудзь даставяць?

Святлана КУРГАНОВА

Пашыраем геаграфію сяброўства

Купалаўскі і Даўгаўпілскі тэатры падпісалі дамову аб супрацоўніцтве

Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы пашырае геаграфію гастролёў. 5 лютага кіраўніцтва культурнай установы падпісала дамову аб супрацоўніцтве з адным з найстарэйшых прафесійных тэатраў Латвіі — Даўгаўпілскім.

Цырымонія адбылася ў каміннай зале галоўнага драматычнага тэатра Беларусі. Свае подпісы пад дакументамі паставілі генеральны дырэктар Купалаўскага Павел Латушка і дырэктар Даўгаўпілскага тэатра Алег Шапашнікаў. Сведкамі гэтай гістарычнай падзеі сталі мастацкі кіраўнік Купалаўскага Мікалай Пінігін і Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Латвійскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь Эйнарс Семаніс.

— Для нас вялікі гонар падпісаць пагадненне аб супрацоўніцтве з адным з найстарэйшых

прафесійных тэатраў Латвіі, якому ўжо 165 гадоў. Нашаму тэатру пакуль 100 гадоў. Мы працягваем гастрольны тур і ствараем пояс сяброўства з тэатрамі ў суседніх краінах, —

падкрэсліў Павел Латушка. — Сёлета мы ўжо выступілі ў Вільнюсе са спектаклем «Рэвізор», былі ў Маскве з «Ураджаем». У Даўгаўпілсе 19 сакавіка пакажам таксама «Рэвізора».

Ужо пачаўся продаж квіткаў, што сведчыць пра давер з боку латвійскіх калег. Чакаем у госці іх пастаноўку. Таксама на найбліжэйшыя паўгода ў нас у планах гастролі ў Варшаву, Люблін, Кіеў.

У Мінску Даўгаўпілскі тэатр 16 красавіка пакажа пластычную драму «Блізкасць». Беларусы ўжо маглі яе бачыць у 2018 годзе на фестывалі «Мэрт.кантакт» у Магілёве, дзе спектакль быў прызнаны найлепшым па выніках галасавання глядачоў.

— Мы хочам паказаць мовай цела філасофскую прыпавесць. Спектакль зразумелы людзям розных нацыянальнасцей, — адзначыў рэжысёр пастаноўкі Алег Шапашнікаў. — Для нас гэта вялікі крок у развіцці тэатра. Дзякуючы гэтаму супрацоўніцтву мы зможам паказаць жыхарам нашага горада беларускія пастаноўкі. У Даўгаўпілсе жыве шмат людзей розных нацыянальнасцей, у тым ліку

і беларусаў, якім будзе цікава пазнаёміцца з беларускім тэатральным мастацтвам. Для Даўгаўпілскага тэатра падпісанне пагаднення аб супрацоўніцтве з Купалаўскім — падзея не проста культурная, але і гістарычная. Паколькі тэатр рэгіянальны і не заўсёды мае магчымасць выравацца за межы свайго горада і краіны.

Супрацоўніцтва паміж тэатрамі прадугледжвае не толькі абменныя гастролі, але і развіццё культурнага супрацоўніцтва, арганізацыю і правядзенне сумесных творчых праектаў — фестывалёў, конкурсаў, канцэртаў, абмен досведам, у тым ліку ў падрыхтоўцы кадраў, правядзенні майстар-класаў, лекцый.

Сёння Купалаўскі супрацоўнічае з тэатрамі дзясяткаў краін свету. Толькі за мінулы год купалаўцы паказалі больш чым 400 спектакляў як у нашай краіне, так і за яе межамі.

Вікторыя АСКЕРА

Вынікі Вяртанне легенды

«Стварэнне свету» Валянціна Елізар’ева зноў на сцэне Вялікага!

Пра гэтага чалавека кажуць: ён нарадзіўся пад шчаслівай зоркай. Напэўна, так і ёсць. Але ж без таленту і неверагоднай працаздольнасці ці атрымалася б зрабіць столькі і для сябе, і для Вялікага, і для ўсёй краіны? Народны артыст СССР, народны артыст Беларусі, харэограф Валянцін Елізар’еў зноў уразіў неабыякавую публіку: у снежні ён вярнуў на сцэну Вялікага тэатра балет «Стварэнне свету». Чатыры гады таму знакаміты спектакль выпаў з афішы, але з вяртаннем Валянціна Мікалаевіча ў Вялікі ў якасці мастацкага кіраўніка яго легендарныя пастаноўкі зноў ажываюць.

«Стварэнне свету» — балет шматслаёвы. Перш за ўсё, мы бачым біблейскую тэму, гісторыю Адама і Евы. За іх гісторыяй — адвечная барацьба бо-скага і д’ябальскага. Але акрамя біблейскай тэмы на сцэне пульсуе каханне: то трапяткое, то ахвярнае. Яшчэ — бясконца неабходнасць выбару, дзе кожны крок нясе часам незваротныя наступствы. Вельмі востра адчуваецца ў вобразах балета дыханне блізкіх і далёкіх войнаў. Бо за амаль паўстагоддзя (43 гады) з часу прэм’еры на сцэне Беларускага балета змяніўся свет, але паранейшаму глабальнае пачуццё небяспекі не пакідае сучаснікаў.

Цікава, што да творчасці Елізар’ева ў культурным асяродку не сціхала ніколі. Нават у перыяд вымушанага прастою ён ставіў за мяжой балеты, быў членам журы міжнародных конкурсаў і атрымліваў узнагароды, працягваў рыхтаваць маладую балетную змену ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі.

Валянцін Елізар’еў нарадзіўся ў Баку, але сваё прафесійнае жыццё прысвяціў Беларусі. У 26 гадоў стаў галоўным балетмайстрам Беларускага акадэмічнага тэатра оперы і балета. Стварыў сучасны беларускі балет, узначальваючы на працягу 30 гадоў балетную труп. Сфарміраваў новы тып балетнай драматургіі, заснаванай на скразным развіцці дзеяння, на метафарычнасці і разнастайнасці пластыкі, на тонкім узаемадзеянні харэаграфіі і музыкі са сцэнаграфіяй. Ужо першы яго балет «Кармэн-сюіта» стаў прарывам да асацыятыўнай і філасофскай харэаграфіі. Балеты «Стварэнне свету», «Ціль Уленшпігель», «Спартак», «Шчаўкунчык», «Карміна Бурана», «Балеро», «Вясна святая», «Страсці (Рагнеда)», «Жар-птушка» сталі падзеямі ў культурным жыцці Беларусі і вывелі нацыянальны балет на еўрапейскі ўзровень. У 1996-м Валянцін Мікалаевіч удастоены звання «Найлепшы харэограф года» і прэміі *Benois de la Danse*, заснаванай Міжнароднай асацыяцыяй танца, за харэаграфію балета «Страсці (Рагнеда)». Сёння ён з’яўляецца сябрам журы міжнародных конкурсаў балета ў Расіі, Японіі, Украіне, ЗША, Кітаі, Балгарыі, сябрам Савета Еўропы па культуры, акадэмікам Міжнароднай славянскай акадэміі і Пятроўскай акадэміі навук і мастацтваў, супрацоўнічае з вядучымі тэатрамі Еўропы, Японіі, Кітая, краін Блізкага Усходу.

Елізар’еў рашуча год за годам ператвараў савецкі балетны Мінск у горад свабодны, крэатыўны. Яго спектаклі казалі і кажуць глядачам аб тым, што хвалюе грамадства. Прычым мовай сучаснага танца. Напрыклад, адным з самых моцных вобразаў спектакля «Рамэа і Джульета» (1988) стаў вобраз Варожасці. Магчыма, у гэтым

і пазачасавы сэнс, і прадчуванне тых вострых міжнацыянальных канфліктаў, якія сталі скалынаць СССР.

— Зараз балет ідзе сямімільнымі крокамі ў засваенні новых тэм і тэхнічнага май-стэрства, — упэўнены Валянцін Елізар’еў. — Сучасны танцоўшчык можа такое, што і не снілася балетнаму танцоўшчыку гадоў 20 таму. У сучасным сусветным балете вы-бух новых формаў, тэхнік і ідэй. І, што характэрна, усё гэта звязана не з заслужаны-мі харэаграфічнымі калектывамі і дзяржаўнымі тэатрамі. Сёння не кажуць: танцуе «Вялікі» або «Марыінка». Кажуць: балет Юрыя Грыгаровіча, Барыса Эйфмана, Аляк-сандра Ратманскага, Радз Паклітару... Харэограф вызначае ўсё: поспех, цікавасць, рух у мастацтве, прэстыж краіны, якую ён прадстаўляе.

Валянцін Елізар’еў, безумоўна, — чалавек-легенда. Але ж колькі б тытулаў ні было, ён не спыняецца, а ўпэўнена крочыць да дасягнення сваіх мэт. Зараз пры непасрэд-ным удзеле Валянціна Мікалаевіча ў балетным рыткуць шмат сюрпрызаў, пра якія тэатр у хуткім часе раскажа глядачам.

Вікторыя АСКЕРА

Пацеха з меха

Віталь ШЫЁНАК

«Скіньце мяне з Тайгецкай скалы!»

Гумарэска

Малым дзіцём я любіў забавляцца з выключальнікамі. Шчоўк — ёсць святло. Шчоўк — няма святла. Шчоўк-чок! Ёсць-ёсць. Цок-шчоўк! Няма-няма...

Дык акцёр — той, хто стварае на сцэне жывыя вобра-зы, падобны да таго выключальніка ці не? Вось быў да 18 гадзін Іван Сакалоў, а ў 18.10, напрыклад, калі вый-шаў з-за кулісаў у ролі Гамлета, то ён хто: Ваня ці прынц дацкі? Што ў галаве ў чалавека?

Цікава гэта мне таму, бо мой сцэнічны досвед у сту-дэнцкія гады абмежаваўся выкарыстаннем гатовых штампаў, без разумення і адчування партнёраў, не тое што глядачоў (няхай даруе мне Канстанцін Сяргеевіч Станіслаўскі). А тут адзін малады самародак, якога ба-чыў у некалькіх спектаклях і ўразіўся яго талентам, так захапляльна «шчоўкаў», нібы той салавей, — пошчакі, пералівы, ды так самазабыўна, што падобныя думкі доўга круціліся ў галаве.

Быў надоечы на адным з дзействаў — эстэцкім бая-ванні для арганізма, расслабленага галівудскім ды ра-сійскім кінатаварам.

На сцэне — музыкант нападнітку, са скрыпкай, ён ней-кі нервовы — відаць, ужыў замала, адно раздражніўся.

Побач — затурканая жонка з зац-каваным поглядам. Ну і да кам-плекту на сцэне праз колькі хвілін з’яўляецца іх сын — узбуджаны лядашчы гімназіст, гарбун. Антык-варная рэдкасць у нашым жыцці, як па мне.

І вось гэты малады хлопец, Ра-лан Круцкялэў, — акцёр, вельмі мне сімпатычны тым, што наса-мрэч кайфуе на сцэне, да таго ж геніяльны, чарцяка! — пускае слязу, бо ўсё навокал — балючы абсурд. Бацька-выпівоха сышоў. Засталася маці, якая, нібы птушка, сваё дзіцятка крыламі ахінула, шкадуе-абдымае. А сыноч гэтак натуральна заплакаў, што выглядала, быццам ён са-праўды пакрыўджаны лёсам хлопец, які настолькі шкадуе сябе, што і не хоча больш жыць.

— Навошта ты мяне, маці, такога нарадзіла, лепш бы задушылі ў калысцы... Зайздросчу нямоглым і хво-рым дзяцям грэкаў-спартанцаў, якіх з Тайгецкай скалы ў цясніне Апафеты скідалі...

Не-не, братка, не карапузаў адтуль штурлялі — са злodeямі так распраўляліся, ну ды ладна, недакладнасць дзеля мастацтва, даруно-даруно.

— Веру, — усхліпнуў я і палез па насоўку, каб выцерці вочы, у якіх міжволі павільгатнела ад шкадобы да ня-геглага хлапчука. І тут раптам, нібыта цецярук з-пад снега, з першага раду, метры за два ці меней ад акцёраў, падхопліваецца жанчына і хуценька бяжыць да выхада, прыскакаючы рог хусткі да твару.

Прабачце, прабачце, але што за манеры?! Ускокваць пасярод спектакля, збіваць з натхнення артыстаў,

Фота з сайта ru.depositphotos.com.

Лепей бы дадала дражджэй і напаяла блінчоў! Адра-зу відаць: летуценніца, не гаспадыня, муж бы галадаваў у такой жонкі. Праўда, фігурка ў яе нічога.

Але думкі пра жанчыну, якая раптоўна ўцякла, не ад-пускалі.

Ды і тая парушальніца спакою, аказалася, зусім не заплакала. У яе запяршыла ў горле, і каб не перашка-джаць тэатралам сваім бубуханнем ва ўсю іванаўскую, яна збегла аж на другі паверх. Хвілін яшчэ дваццаць жанчынка спрабавала пракашыляцца.

Ды так і не змагла.

І не вярнулася.

І не даведлася ад той фантазёркі, якая пераводзіла прадукт у імя высокага мастацтва, што для натхнення трэба браць свой боль, раздзіраць уласныя вены, і ле-пей паіць іншых, чым упівацца самому.

Папраўдзе, іншым часам дастаткова, каб у кагосьці пасярод спектакля нечакана запяршыла ў горле.

1 Як, нібыта (лац.)

Выходзіць з 1932 года

ЛІМ
Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб’яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзей

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзіёмава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарава, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага
рэдактара — 377-99-72

адказны сакратар — 377-99-72
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98
аддзел мастацтва — 377-99-72
бухгалтэрыя — 287-18-14

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.
Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ
Нумар падпісаны ў друк
13.02.2020 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 937

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэкс 220013

Заказ — 451
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцензуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацыі.